

Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2006

Kemal İnat*

Ortadoğu bölgesi 2006 yılında da Türk dış politikasının öncelikli alanlarından birini teşkil etmeye devam etmiştir. AKP hükümeti, temel dış politika ilkesi olan "çok boyutlu dış politika" anlayışı çerçevesinde Ortadoğu bölgesinin temel sorunlarına yaklaşırken ve bu bölgede yer alan komşularıyla ilişkilerini şekillendirirken belirli bir dengeyi korumaya çalışmış, bu bölgedeki çıkarlarını dış politikanın başka alanlarındaki önceliklerine feda etmekten kaçınmıştır. Ancak 2006 yılı içerisinde de başta ABD olmak üzere, bölge içerisinden ve dışarıdan birtakım güçler Türkiye'nin Ortadoğu politikasını etkilemeye çalışmışlar, bunu yaparken de kendi çıkarlarıyla Türkiye'nin çıkarları arasında çatışmalara neden olmuşlardır.

Washington yönetiminin, Türkiye'nin kendi çıkarlarını temel alan ve bölgedeki komşularıyla işbirliğini esas alan dış politikasından rahatsızlığı 2006'da da devam etmiştir. Çünkü ABD'nin İran ve Suriye'ye yönelik baskı ve yalnızlaştırma politikası, Türkiye'nin "komşularla sıfır problemi" esas alan ve onlarla başta ekonomik olmak üzere tüm alanlarda işbirliğine dayalı ilişkiler geliştirmeyi amaçlayan politikasıyla kaçınılmaz olarak bir çatışma doğurmaktaydı. Bu çatışmaya son vermek ve Türkiye'yi kendi politikalarına yakınlaştırmak isteyen Amerikan yönetimi, Irak'ın kuzeyinde üslenmiş olan ve giderek artan bir şekilde Türkiye'nin güvenliğini rahatsız etmeye başlayan PKK terörünü de bir araç olarak kullanmaktan çekinmemiştir. Bu konuda Washington'un tavrı, PKK'yı doğrudan desteklemek yerine, Ankara'ya, bu sorunu çözmek istiyorsa kendisiyle işbirliği yapmak zorunda olduğunu hissettirmek şeklinde olmuştur. Ayrıca PKK'nın İran'daki kolu olarak bilinen PJAK'ı açıkça desteklemeye başlayan Amerikan

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

yönetiminin, Kuzey Irak'taki PKK kamplarına karşı, "müttefiki" Türkiye'den gelen taleplere rağmen, gerekli önlemleri almayarak ve PKK'nın lojistik imkânlarını sınırlandırmak konusunda gerekli çabayı göstermeyerek, giderek artan bir şekilde bu enstrümanı Ankara'ya karşı baskı unsuru olarak kullandığı görülmüştür.

PKK'nın yıkıcı faaliyetlerinin Türk dış politikasında giderek, AB üyeliği ve Kıbrıs gibi konuları geride bırakacak şekilde yeniden en önemli konuma yükselmesi, Türkiye'nin Ortadoğu politikasında, bu örgütün üslendiği Kuzey Irak bölgesini ve bu bağlamda Türkiye'nin Irak'la ve bu ülkede asıl belirleyici güç konumunda olan ABD ile ilişkilerini temel gündem maddesi haline getirmiştir. Bu yazıda ilk olarak Türkiye'nin Irak politikası, bu konuda öne çıkan PKK ile mücadele ve ABD'nin bu alandaki tavrına öncelik verilmek suretiyle geniş bir şekilde ele alınacak, ardından Ankara'nın Irak sorunu konusundaki politikası ve bu ülkenin iç gelişmeleri karşısındaki tavrı ile Türkiye-Irak ekonomik ilişkilerine değinilecektir.

Türkiye'nin Irak Politikası

PKK-ABD

PKK faktörü, 2006 yılında da Türkiye'nin Irak politikasının şekillenmesinde temel belirleyici olmaya devam etmiştir. Bu bağlamda, Irak'ta büyük miktarda asker bulundurmaya devam eden ve bu ülkenin siyasi geleceği konusunda da asıl söz sahibi ülke olan ABD yönetimi ile ilişkiler önemini korumayı sürdürmüştür. Yine Irak devlet yönetiminin bütün organları ile temaslarda da, bu ülke toprakları üzerinde faaliyet gösteren PKK'ya karşı nasıl bir tavır takınılacağı konusu temel gündem maddesi olmaya devam etmiştir. Yılsonuna kadar, gerek ABD'li ve gerekse Irak'lı yetkililerin bu konuda Türkiye'nin taleplerini karşılayacak adımları atmamaları yüzünden, PKK konusu Bağdat ve Washington ile ilişkilerimizi olumsuz yönde etkilemeye devam etmiştir.

Irak konusunda 2006 yılının ilk önemli gelişmesi, Paris'e atanan Büyükelçi Osman Korutürk'ün yerine Irak Özel Temsilcisi olarak Oğuz Çelikkol'un atanması olmuştur.¹ 1997 yılından beri Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Ortadoğu ile ilgili çeşitli görevlerde bulunan, bu

¹ Ferai Tınç, "Irak'a hazırlık", *Hürriyet*, 2 Ocak 2006.

çerçevede, üç yıl Ortadoğu Genel Müdür Yardımcılığı, dört yıl Şam Büyükelçiliği ve bir yıl da Ortadoğu Genel Müdürlüğü yapan Çelikkol'un bu göreve getirilmesi, Türkiye'nin Irak'a daha fazla önem vereceğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Çünkü ondan önce ve 2002'den beri bu görevi yürüten Osman Korutürk, kısa bir Tahran Büyükelçiliği dışında Ortadoğu konusunda görev yapmamış, daha çok Batılı ülkelerde temsil görevinde bulunmuş bir diplomat olarak Çelikkol kadar Ortadoğu tecrübesi olmayan biriydi.² Suriye ile yaşanan Ekim 1998 Krizi sırasında Ortadoğu Genel Müdür Yardımcısı olan ve Öcalan'ın bu ülkeden çıkarılması konusunda yürütülen diplomatik çabalarda önemli bir rol oynayan Çelikkol, PKK'nın yurtdışı bağlantılarıyla mücadele konusunda oldukça tecrübeli bir diplomat olarak 2006 yılı boyunca Irak, ABD ve ilgili diğer ülkeler arasında mekik dokuyarak Türkiye'nin Irak politikasının oluşumunda ve hassasiyetlerinin bu ülkelere aktarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

PKK ve onun Irak'taki varlığıyla mücadele konusunda çok önemli bir konuma sahip olan ABD ile ilişkilerimiz açısından 2006 yılı başlarında iki önemli sorun yaşanmıştır. Bunlardan birincisi, 16-17 Şubat tarihlerinde Hamas'ın Suriye'de sürgünde bulunan siyasi lideri Halid Meşal'in Türkiye'yi ziyareti üzerine İsrail ve ABD'den gelen tepkiler şeklinde kendini göstermiştir.³ Meşal'in Ankara'da resmi yetkililer tarafından kabulünü eleştiren Amerikalı hükümet çevreleri ve bu ülkedeki Yahudi lobileri, PKK ile Hamas arasında benzerlik kurmak suretiyle, kendilerinin PKK ile görüşmeleri Türkiye'yi nasıl rahatsız edecekse, Türk yetkililerinin de Hamas ile görüşmesinin kendilerini aynı şekilde rahatsız ettiğini dile getirmişlerdir.⁴ Bu ziyaretin, İsrail'le ilişkilerde olduğu kadar ABD ile ilişkilerde de büyük gerginliğe yol açtığı, ABD'nin PKK konusunda Türkiye'nin taleplerine duyarısız kalmasında büyük rol oynadığı yönünde yorumlar çokça yapılmış olsa da, Ankara'nın bütün Ortadoğu politikasını Washington'un arzusu doğrultusunda şekillendiremeyeceğinin ve ABD'yi memnun eden politikaların bile, bu ülkenin Irak'taki en önemli müttefikleri olan Kürtleri rahatsız edecek şekilde, Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik faaliyetlerine yeşil ışık yakacağıının garantisiz olduğunu altının çizilmesinde fayda vardır.

² Hasan Pulur, "Korutürk'ün oğulları şimdi neredeler", *Milliyet*, 17 Mart 2006.

³ "Hamas bombası", *Radikal*, 17 Ocak 2006.

⁴ Yasemin Çongar, "Yahudi Lobisi öfkeli", *Milliyet*, 18 Şubat 2006; Ali H. Aslan, "Neocon-Musevi ittifakının gazabı", *Zaman*, 10 Nisan 2006.

3 Şubat'ta vizyona giren "Kurtlar Vadisi-Irak" filmi de Türk-Amerikan ilişkilerinde olumsuz bir atmosfer oluşmasına yol açan gelişmelerden biri olmuştur.⁵ Filmde, Amerikan askerlerinin "insaniyetten yoksun canavarlar" gibi gösterilmesinden çok rahatsız olan Amerikalılar, bu yönüyle Türkiye'de yüksek düzeylerde olan Amerikan karşıtlığını daha da artıracaklarını ileri sürdükleri filme Türkiye'de resmen sahip çıkıldığını ve bunun da Türk-Amerikan ilişkilerinin geliştirilmesine yardımcı olmayacağını ifade etmişlerdir.⁶ ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ross Wilson, film hakkında görüşlerini soran gazetecilere, "ABD'lileri kana susamış insanlar olarak gösteren bir film beni heyecanlandırmıyor" cevabını verirken,⁷ ABD'nin Avrupa'daki kuvvetlerinin komutanı Orgeneral James Jones, "filmlerin, fikirlerin şekillenmesini etkilediğini" ifade ederek, bu filmin Türkiye'deki Amerikan aleyhtarlığını artıracak endişesini dile getirmiştir.⁸ Bu eleştirilere karşılık Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, benzer filmlerin Amerika ve Avrupa'da da çok yapıldığını ve bu filmin Türk-Amerikan ilişkilerini zedeleyeceğini sanmadığını söyleyerek "zedeleyici olmadıktan ve hakaret içermedikten sonra bu tip filmlerin yapılması gerektiğini" ifade etmiştir.⁹

Türk-Amerikan ilişkileri açısından bu olumsuz gelişmeler yaşanırken, son dönemde artan PKK saldırıları karşısında Türkiye'nin, Kuzey Irak'taki PKK liderlerinin yakalanması ve örgütün bölgedeki faaliyetlerinin önlenmesi konusunda ABD'den talepleri artmıştı. Amerikan yönetimi ise bu taleplerin asıl muhatabının Irak hükümeti olduğunu belirtip sorumluluğu kendi üzerinden atmaya çalışıyordu. ABD'nin Irak Koordinatörü James Jeffrey bu konuda Şubat başında yaptığı bir açıklamada, PKK'nın bir terörist örgüt olduğunu, bu örgüte karşı mücadelede Türkiye'nin en yakın müttefikinin her zaman ABD olduğunu ve ülkesinin Türkiye'ye bu konuda verdiği söze bağlı kalmaya devam edeceğinin altını çizdikten sonra "Kuzey Irak'taki PKK liderlerinin yakalanarak teslim edilmesinin olasılık dâhilinde olduğunu, ancak Iraklı yetkililerin de buna ikna edilmesi gerektiğini" ifade

⁵ Nicolas Cheviron, "Turkish film spills fictional GI blood to cleanse country's honor", *Agence France-Presse (AFP)*, 5 Şubat 2006.

⁶ Yasemin Çongar, "ABD'nin 'korku' filmi", *Milliyet*, 8 Şubat 2006.

⁷ "Wilson: Sonuçta film", *Milliyet*, 11 Şubat 2006.

⁸ "ABD'li general 'vadi'ye tepkili", *Milliyet*, 10 Şubat 2006.

⁹ "FM sees no harm to US ties as Turks flock to see Iraq movie", *AFP*, 4 Şubat 2006.

etmiştir.¹⁰ Amerikan yönetimi bu tavrıyla, hem Türkiye'nin talebine doğrudan olumsuz yanıt vermeyerek ilişkileri daha fazla gerginleştirmemeyi hem de Ankara'nun, Bağdat'taki hükümeti ve dolayısıyla bu hükümette önemli bir ağırlığa sahip olan Kürtleri muhatap almasını amaçlıyordu. Bu şekilde, Irak'taki en önemli müttefiki olan Kürtlerin bölge ülkeleri nezdindeki konumlarını güçlendirmeyi düşünüyordu.

ABD'nin Kuzey Irak'taki PKK varlığının ortadan kaldırılması konusunda Türkiye'ye muhatap olarak gösterdiği Irak hükümetinin yetkilileri ise bu dönemde sorunun çözümü konusunda Türkiye'ye güçlü destek mesajları vermekteydiler. Bu çerçevede, Dışişleri Bakan Yardımcısı Hamit El-Bayati Şubat ortasında gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinde, terör örgütlerinin Irak topraklarını kullanmasına kesinlikle izin vermeyeceklerini, Kuzey Irak'taki kamplardan Türkiye'ye yönelik faaliyetleri engelleyeceklerini ve Interpol'ün tutuklama emri çıkardığı kişileri Türkiye'ye iade edeceklerini ifade etmiştir.¹¹ 28 Şubat tarihinde Türkiye'yi ziyaret eden Irak Başbakan'ı İbrahim El-Caferi de, Irak'ın topraklarının, iyi ilişkiler kurmak arzusunda olduğu komşularına karşı bir tehdit unsuru olarak kullanılmasına izin vermeyeceğini belirterek, topraklarında bulunanların "ya silahlarını bırakıp uslu uslu oturacaklarını ya da Irak'ı terk edeceklerini" tekrarlamıştır. Bu şekilde, Türkiye'nin güvenlik kaygıları konusunda olumlu mesajlar veren Caferi, Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahale ihtimaline ise karşı çıkarak şu ifadeleri kullanmıştır: "Komşularımızla ilişkilerimiz birbirimizin sınırlarına ve içişlerine saygı esasında yürümektedir. Onlara karşı iyi niyetliyiz ve onlardan da iyi niyet bekleriz. Irak'ta hâkimiyet kurmak isteyenler, karşısında Irak halkını bulur."¹² Caferi'nin Türkiye ziyaretinin hemen öncesinde yapılan bakanlar kurulu toplantısında Irak konusu konuşulmuş ve bu toplantı sonrasında hükümet sözcüsü Cemil Çiçek New York Times gazetesinde, Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahale edebileceği yönündeki haberleri, "bu tür ihtimaller akıllara gelmesin diye uğraşıyoruz" diye yorumlamıştı.¹³

Caferi ve diğer Iraklı yetkililerin Irak topraklarına dış müdahaleleri kesin bir dille reddetmelerine rağmen, PKK'nun artan faaliyetleri

¹⁰ Yasemin Çongar, "PKK için Iraklıları ikna etmeniz şart", *Milliyet*, 5 Şubat 2006.

¹¹ Ferai Tınç, "Iraklı bakandan PKK açıklaması", *Hürriyet*, 20 Şubat 2006.

¹² Utku Çakırözer, "PKK ya silah bırakacak ya da Irak'ı terk edecek", *Milliyet*, 2 Mart 2006.

¹³ "Bakanlar Irak'ı konuştu", *Milliyet*, 28 Şubat 2006.

Türkiye kamuoyunda Kuzey Irak'a müdahale taleplerinin giderek artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda Ankara, Washington nezdinde yürüttüğü temaslarda hem kendisinin Kuzey Irak'taki PKK kamplarına müdahalesi, hem de Irak'taki Amerikan güçlerinin PKK'ya karşı operasyon düzenlemesi konularında uygun bir atmosfer oluşturmaya çalışmaktaydı. Ancak Amerikan yetkililerinin, Türkiye'nin bu çabaları konusundaki cevabı, henüz zamanın PKK'ya karşı harekete geçmek için uygun olmadığı yönündeydi.¹⁴

ABD'nin PKK ile mücadele konusunda bu kadar isteksiz davranmasında, Irak'taki siyasi ve güvenlik ortamından kaynaklanan nedenlerin yanında, Hamas Lideri Meşal'in Ankara ziyaretinin ve Kurtlar Vadisi-Irak filminin de katkıda bulunduğu Türkiye'de artan Amerikan karşıtlığının etkili olduğu Nisan ayı içerisinde yaşanan bazı gelişmelerle iyice açığa çıkmıştır. Başbakan Erdoğan'ın oluşan gerginliği yatıştırmak amacıyla Nisan başında Washington'a gönderdiği danışmanı Cüneyt Zapsu ile AKP'nin dış ilişkilerden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Şaban Dişli'nin, neoconların kalesi olarak bilinen American Enterprise Institute'daki (AEI) bir toplantıda özellikle Hamas ziyareti konusunda yoğun eleştirilere maruz kalmaları ve Hamas ile PKK arasında benzerlik kurarak yöneltelen sorulara sert cevaplar vermeleri nedeniyle başarılı olamamıştır.¹⁵

Bu girişimin hemen ardından Türkiye'yi ziyaret eden Amerikan Kongresi'nin Türk-Amerikan Dostluk Grubu üyesi Robert Wexler'in temaslarda da benzer tartışmalar yaşanmıştır. Wexler, AKP Milletvekilleri Şaban Dişli, Türk-Amerikan Dostluk Grubu Eşbaşkanı Ege-men Bağış ve TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger'in de katıldığı 10 Nisan tarihindeki toplantıda, Hamas ziyaretinin ABD'de çok büyük bir güvensizliğe yol açtığını ve Türkiye'nin yararına olmayacağına inandığı bu ziyaretin yapılmasına neden izin verildiğini bir türlü anlayamadığını dile getirdi. AKP'li yetkililerin, seçimleri kazanan Hamas'ın artık terörist faaliyetlerden uzaklaşmasını sağlamak ve İsrail ile Hamas arasında arabulucu rolü oynamak düşüncesiyle bu ziyaretin gerçekleştirildiğini açıklamalarına karşı çıkan Wexler, görüşülen kimselerin milletvekili sıfatına bile sahip olmayan "terörist-

¹⁴ "US tells Turkey time not ripe for military action against Kurdish rebels", AFP, 24 Mart 2006.

¹⁵ Cengiz Çandar, "AK Parti'nin kendi kalesine Washington golü", *Bugün*, 10 Nisan 2006; Aslan, "Neocon-Musevi...".

ler" olduğunu söyleyerek, kendisi de terör kurbanı olan Türkiye'nin bu ziyaretten dolayı hiçbir fayda sağlamayacağını tekrarladı: "İnanıyorum ki her Türk vicdanında Hamas'ın ne olduğunu biliyor. Çünkü siz terör kurbanısınız. 35 bin kişi Amerika'da ölmedi. 35 bin kişi Türkiye'de öldü ve hâlâ da ölüyor. ... Siz kimle görüştünüz? Onlar seçilmiş miydi? Hayır, siz Şam'da sürgünde bulunan terörist liderleriyle görüştünüz."¹⁶

Wexler'in, Egemen Bağış tarafından Meclis'te onuruna verilen yemekte de tartışmalar devam etmiştir. CHP Milletvekili ve Türkiye'nin eski Amerikan Büyükelçisi Şükrü Elekdağ'ın, ABD'nin PKK'ya karşı operasyon sözünü tutmadığı ve bundan cesaret alan örgütün eylemlerini arttırdığı yönündeki suçlamasına kızan ABD Büyükelçisi Wilson, böyle bir operasyon sözü vermediklerini ve Kuzey Irak'ta tek bir Amerikan askerinin bile olmadığını söyleyerek Elekdağ'ı, bu tür iddialarla ABD'ye hakaret etmekle suçlamıştır.¹⁷

ABD ile ilişkilerin Hamas ziyareti ve PKK tartışmalarıyla bu şekilde gerginleştiği bir dönemde Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Türkiye ziyareti önem kazanmıştır. 25-26 Nisan tarihlerinde Türkiye'de bulunan Rice'ın görüştüğü Cumhurbaşkanı Sezer, Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül, PKK konusunda Türkiye'nin müttefiki ABD'den beklentilerini dile getirdiler. Son dönemde artan PKK saldırılarında Kuzey Irak'ın giderek daha çok gündeme geldiğini, PKK'nın silahlarını bu bölgeden temin ettiğini ve bölgede rahatça hareket edebildiğini dile getiren Türk yetkilileri, Türkiye'nin terörle mücadele konusunda kendisinin aldığı önlemlerin yanında Irak'taki koalisyon güçlerinin ve Irak güvenlik güçlerinin desteğine de ihtiyaç duyduğunu, PKK'yı terör örgütleri listesine alan ilk ülke olan ABD'nin bu konuda Türkiye'ye yaptığı yardımları unutmadıklarını, ancak bu konuda artık daha fazla işbirliği beklediklerini ifade etmişlerdir.¹⁸ PKK'ya karşı Türkiye'nin uzun zamandır beklediği

¹⁶ "ABD ile Hamas ve PKK gerilimi", *Radikal*, 11 Nisan 2006. Görüşülen Hamas liderlerinin milletvekili bile olmadığını iddia eden Wexler'in, İsrail'in Haziran 2006'da tutukladığı ve yılsonuna kadar hala serbest bırakmadığı sekizi bakan toplam 45 Filistinli milletvekilinin özgür kalması konusunda herhangi bir açıklama yapmadığını hatırlarsak seçilmiş olmaya ne kadar önem verdiğini daha iyi anlayabiliriz.

¹⁷ "ABD elçisini kızdıran sözler", *Sabah*, 12 Nisan 2006.

¹⁸ "Rice: PKK terörünün engellenmesi için birlikte çalışacağız", *Sabah*, 26 Nisan 2006; "Erdoğan-Rice Görüşmesi", *Milliyet*, 26 Nisan 2006.

operasyon sözü vermekten dikkatle kaçınan Rice ise, Türkiye'nin PKK ile mücadeleye verdiği önemin farkında olduklarını, ancak PKK ile mücadele ederken Kuzey Irak'ta daha fazla istikrarsızlığın ortaya çıkmasından kaçınmak gerektiğini, bunu Türkiye'nin de istemeyeceğini söyleyerek, Irak'taki yeni hükümetin kurulmasıyla birlikte Türkiye, ABD ve Irak arasındaki üçlü güvenlik mekanizmasının yeniden canlandırılacağını ifade etmekle yetinmiştir.¹⁹ Bu güvenlik mekanizması çerçevesinde Türkiye ile daha sık görüşmeye, ortak çıkarların bulunduğu konularda daha fazla yoğunlaşmaya karar verdiklerini ve istihbarat paylaşımı ve başka yöntemlerle Irak'ta bir otorite boşluğu oluşmasının ve PKK'nın bu boşluktan faydalanmasının engellemesi konusunda Türk tarafı ile hemfikir olduklarını açıklayan Rice, Türkiye'nin Irak hükümetiyle ilişkileri geliştirme konusundaki çabalarından dolayı teşekkür ederek, Ankara ile Washington'un Irak'ta demokratik ve istikrarlı bir hükümetin kurulması konusunda ortak bir amacı olduğunun altını çizmiştir.²⁰

Rice'in bu açıklamalarının Türkiye'yi tatmin etmediği, o dönemde Irak sınırındaki askeri hareketliliğin ve buna paralel olarak bir sınırötesi operasyon söylentilerinin artmasından anlaşılabilir. Türk medyasında Rice'in ziyareti sırasında, İran konusundaki politikasına destek karşılığında Washington'un, Türkiye'nin Kuzey Irak'a operasyon düzenlemesine yeşil ışık yaktığı yönündeki haberlere karşın, Amerikalı yetkililer yaptıkları açıklamalarda böyle bir operasyonun akıllıca olmayacağını söyleyerek Ankara'nın bu tür hareketlerini onaylamayacaklarını göstermişlerdir.²¹ Bu çerçevede, ABD Büyükelçisi Wilson, Türkiye'nin "Kuzey Irak'a müdahalesinin iyi bir fikir olmadığını düşündüğünü" söylerken,²² ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya'dan sorumlu yetkilisi Matthew Bryza da, PKK sorunuyla mücadele konusunda Kuzey Irak'a askeri operasyondan önce yapacak çok şey olduğunu ifade ederek bir sınırötesi operasyona karşı çıkmıştır.²³ Amerikan medyası da, Türk medyasındaki İran konusunda des-

¹⁹ Serkan Demirtaş ve Hilal Köylü, "Rice'a söz yok", *Radikal*, 26 Nisan 2006.

²⁰ "Rice: PKK terörünün engellenmesi için birlikte çalışacağız", *Milliyet*, 26 Nisan 2006.

²¹ "US opposes Turkish action against Kurdish rebels in Iraq", *AFP*, 25 Nisan 2006.

²² "Irak'a girmeniz iyi fikir değil", *Milliyet*, 25 Nisan 2006.

²³ "Bryza: Operasyon konusunda tartışmaya girmiş değiliz", *Milliyet*, 25 Nisan 2006.

tek karşılığında PKK'ya sınırötesi operasyon pazarlığı yönündeki iddiaların aksine, Rice'ın ziyaretinde Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahale etmemesi konusunda uyarıldığını öne çıkarmıştır.²⁴

Washington'un karşı çıkmasına rağmen Türkiye'nin sınırdaki askeri hareketliliği artırması ve kamuoyunda müdahale beklentilerinin yoğunlaşması Kuzey Irak'taki Kürt grupları endişelendirdi ve onların Irak merkezi hükümetine baskıları sonucu 26 Nisan tarihinde Irak Türkiye'ye, sınırdaki hareketlilik konusunda Bağdat'ın bilgilendirilmesi talebini içeren bir nota verdi.²⁵ Iraklı yetkililer ayrıca gerek Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliği ve gerekse Irak Özel Temsilcisi Oğuz Çelikkol nezdinde, Türk birliklerinin zaman zaman sınırı geçerek Irak topraklarında küçük çaplı operasyonlar yaptığından şikâyet ederek, Irak'ın egemenlik hakkının ihlali olarak gördükleri bu tür girişimlerin durdurulmasını istediler.²⁶ Dışişleri Bakanlığı bu notaya verdiği cevapta, kendi topraklarını kontrol edemeyen ve PKK'nın faaliyetlerini engelleyemeyen Irak'ın, Türkiye'nin sınırda güvenliği sağlamak için gerçekleştirdiği faaliyetlerden rahatsız değil memnun olması gerektiğini açıklayarak,²⁷ Türk askerlerinin bölgedeki faaliyetlerinin güvenliğinin sağlanmasına yönelik zorunluluktan kaynaklandığı ve PKK'nın varlığı sürdüğü sürece Türk askerinin de bölgede bulunacağını belirtmiştir.²⁸ Ancak o dönemde Kuzey Irak'a yönelik kapsamlı bir operasyonun yapılması ihtimali hem ABD'nin karşı çıkması nedeniyle hem de, Türkiye'nin, kendisinin de desteklediği, Irak'taki Sünniler dâhil bütün kesimleri içerecek bir ulusal birlik hükümetinin kurulması çabalarını olumsuz etkilemek istemeyeceği için oldukça zayıftı.²⁹ ABD'nin böyle bir operasyona karşı çıkmasının nedenlerinden biri de, Türkiye'nin sınırötesi operasyonlarına itiraz edilmemesinin İran'a da böyle bir hak vereceği şeklinde yorumlanabileceği endişesiydi ki, İran kendi sınırına yakın olan Kandil Dağı'ndaki PKK mevzilerini zaman zaman bombalıyordu.³⁰ Tahran'ın bu operasyonları, PKK'nın İran'daki

²⁴ Cengiz Çandar, "Rice geldi-gitti. Ne oldu? Ne olmadı?", *Bugün*, 27 Nisan 2006.

²⁵ "Iraq seeks clarification on Turkish military build-up", *AFP*, 26 Nisan 2006.

²⁶ "Irak'a 'sıcak' yanıt", *Milliyet*, 27 Nisan 2006.

²⁷ "Turkey hits out at Iraq over Kurdish rebels", *AFP*, 27 Nisan 2006.

²⁸ "Gül: Teröre karşı tedbirler sürecektir", *Milliyet*, 28 Nisan 2006.

²⁹ Cengiz Çandar, "Türkiye Kuzey Irak'a girecek mi? Hayır, girmeyecek", *Bugün*, 25 Nisan 2006.

³⁰ Namık Durukan, "İran Kandil'i vurdu iddiası", *Milliyet*, 2 Mayıs 2006.

kolu olarak görülen PJAK'ı destekleyen Washington yönetimini rahatsız etmekteydi.³¹

2 Mayıs'ta Genelkurmay Harekât Başkanı Korgeneral Bekir Kalyoncu'nun açıklamalarıyla Türkiye, PKK ile mücadele çerçevesinde Kuzey Irak'a müdahale edebileceği yönündeki iddialarını yeniledi.³² Türk askerinin Kuzey Irak'taki varlığının gizli olmadığını vurgulayan Kalyoncu, terör örgütü bölgede kaldığı müddetçe bu varlığın devam edeceğini, ancak burada bulunan birliklerin operasyonel faaliyet içinde bulunmadıklarını, sınır bölgesinde Türkiye'nin yoğunlaşan askeri hareketliliğinin ise her yılın bahar aylarında PKK'ya karşı söz konusu olan rutin güvenlik tedbirlerinin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.³³ Bu açıklamalara karşılık Amerikan yönetimi yeniden, Türkiye ve diğer komşularını Irak'ın egemenliğine saygılı olmaya çağırmıştır.³⁴ Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Sean McCormack bu çerçevede, Kuzey Irak'taki PKK varlığı nedeniyle Türkiye'nin hassasiyetini bildiklerini, ancak Türkiye ve diğer bölge ülkelerinin güvenlik sorunlarının çözümünde Irak hükümetiyle birlikte çalışmalarını gerektiğini açıklamıştır.³⁵ Ancak bundan bir gün sonra Amerikan Büyükelçisi Wilson daha olumlu bir tavırla, Türk askerlerinin Kuzey Irak'ta operasyon yaptığı yönünde Bağdat'tan gelen iddiaların doğru olmadığını ve Kuzey Irak'a karakol görevi gören sınırlı sayıdaki Türk askeri birliği dışında yeni güçlerin gönderilmediğini belirterek "ABD ve Irak'ın, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta yıllardır mevcut olan askeri gücünü geri çekmesi yolunda Ankara'yı uyardığı iddialarının da doğru olmadığını" ifade etmiştir.³⁶

Wilson'un bu sözlerini, Washington'un Türkiye ile ilişkileri belli bir derecenin üzerinde gerginleştirmekten kaçındığı, müdahale konusunda iç kamuoyunun baskısı altındaki karar vericileri yatıştırmak istediği şeklinde yorumlayabiliriz. Bu politika çerçevesinde, kendi çıkarlarıyla çatışmanın söz konusu olmadığı yerlerde, PKK'nın Irak toprakları dışındaki faaliyetlerinin engellenmesi konusundaki deste-

³¹ "İran'ın Kandil'i vurması ABD'yi rahatsız etti", *Zaman*, 3 Mayıs 2006.

³² "Turkish army claims right to pursue rebels in Iraq", *AFP*, 2 Mayıs 2006.

³³ "Asker zaten Irak'ta", *Radikal*, 3 Mayıs 2006.

³⁴ "US urges respect of Iraq sovereignty as Turkish troops mass", *AFP*, 2 Mayıs 2006.

³⁵ Yasemin Çongar, "İrak'ın komşuları egemenliğine saygılı olsun", *Milliyet*, 3 Mayıs 2006.

³⁶ Utku Çakırözer, "İrak'ta yeni Türk askeri yok", *Milliyet*, 3 Mayıs 2006.

ğini sürdürmüştür. Buna örnek olarak Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya işlerinden sorumlu üst düzey yetkililerinden Kurt Volker'in 3 Mayıs'taki, PKK'nın Avrupa'da sözcülüğünü yapan yayın organlarının, terör şebekesinin parçası ilan edilmesi ve kapatılması yönündeki açıklamasını gösterebiliriz.³⁷

Aynı dönemde Kuzey Irak'taki Kürt yöneticilerinden de PKK'ya karşı uyarılar gelmiştir.³⁸ Türkiye'nin terör örgütüne karşı kapsamlı bir sınırötesi operasyon gerçekleştireceği söylentileri karşısında PKK'nın Türkiye'yi kitlesel bir savaşla tehdit etmesinden rahatsız olan Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) üst düzey yöneticilerinden İmed Ahmet 5 Mayıs'ta yaptığı açıklamada, Irak toprakları üzerinden kimsenin Türkiye ya da İran'a savaş ilan edemeyeceği uyarısında bulunarak PKK'ya, "bizim topraklarımızda kalmak istiyorsanız yasalarımıza uymak zorundasınız" mesajını verdi.³⁹ Ancak PKK'ya bu uyarıyı yapan Irak Kürtleri Türkiye'nin Irak topraklarına müdahalesine de karşı olduklarını tekrarlamışlardır. İmed Ahmet'in mensubu bulunduğu KYB'nin lideri ve Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani aynı günlerde bir gazeteye verdiği demeçte, Türkiye'nin Irak'a girmesine karşı ABD'nin kendilerine teminat verdiğini, bu konuda bizzat Amerikan Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in kendisine söz verdiğini açıkladı.⁴⁰

Mayıs ayı içerisinde Türkiye'nin bazı çevreler tarafından muhtemel görülen sınırötesi operasyonu gerçekleşmedi, ancak Iraklı Kürtler Türk ordusunun sınırın Irak tarafındaki köyleri bombaladığını ileri sürerek, Irak'ın egemenliğini ihlal eden bu tür eylemleri kınadıklarını açıkladılar.⁴¹ Buna karşılık Ankara, Irak yönetiminden topraklarını PKK'nın Türkiye'ye karşı faaliyetlerinde kullandırtmamak için ciddi önlemler almasına yönelik taleplerini yineledi. İbrahim El-Maliki başkanlığında yeni kurulan Irak hükümetine Türkiye'nin desteğini iletmek üzere 30 Mayıs'ta Irak'a giden Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Oğuz Çelikkol, Bağdat ziyareti sırasında görüştüğü Iraklı yetkililere

³⁷ "ABD: PKK'nın yayın organları kapatılsın", *Sabah*, 5 Mayıs 2006.

³⁸ "Iraqi Kurdistan warns guerillas against war with Turkey, Iran", *AFP*, 5 Mayıs 2006.

³⁹ Ferai Tınç, "PKK Irak'ı da tehdit ediyor", *Hürriyet*, 8 Mayıs 2006.

⁴⁰ İhsan Dörtkardeş, "Talabani: ABD, Türkiye konusunda güvence verdi", *Milliyet*, 9 Mayıs 2006.

⁴¹ "Iraq Kurds accuse Turkey of shelling border village", *AFP*, 17 Mayıs 2006.

PKK konusundaki beklentilerini de iletmesinin ardından,⁴² Dışişleri Bakanı Gül Haziran ortasında yaptığı bir açıklamada, yeni kurulan Irak hükümetinin ve ABD'nin El-Kaide'nin Irak'taki lideri Zerkavi'ye karşı verdikleri mücadeledeki ciddiyeti PKK'ya karşı mücadelede de göstermelerini beklediklerini ifade etmiştir.⁴³

Temmuz ayı içerisinde Türkiye ile ABD ve Irak arasında PKK konusunun da görüşüldüğü üst düzey temaslar gerçekleştirilmiştir. 2 Temmuz'da Türkiye'ye gelen Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, yeni Irak hükümetinin Türkiye ve ABD ile Kuzey Irak'ta üslenen PKK'ya karşı alınacak önlemlerin görüşüleceği üçlü görüşmelerin başlatılmasına hazır olduğunu açıklamasının ardından bu sorunun halledilmesi için öncelikli olarak Irak'ın iç güvenlik sorununun çözülmesi gerektiğini ve bu konuda Türkiye'den destek beklediklerini dile getirmiştir.⁴⁴ Yeni hükümetin kurulmasının ardından ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye yapan Zebari, Ankara'nın kendisine sunduğu listedeki PKK'luların kendilerinin güvenliği sağladığı bölgede bulunmadıklarını, yakalama imkânı bulduklarında gerekeni yapacaklarını belirterek "gerekçesi ne olursa olsun Irak topraklarının komşu ülkelerin güvenliğini tehdit edecek şekilde kullanılmasına izin vermeyeceklerini" tekrarladı. Dışişleri Bakanı Gül ise, PKK'lı teröristlerin iadesi ve örgütün Irak topraklarındaki faaliyetlerinin engellenmesine yönelik talepleri yinelemesinin ardından, Irak'ta iç güvenliğin sağlanması konusunda Türkiye'nin her türlü desteği vermeye hazır olduğunu, bu çerçevede Irak askeri ve polislerinin eğitilebileceğini ifade etti. Bu bağlamda taraflar arasında, Irak'lı güvenlik güçlerinin Diyarbakır'da ve diplomatların Ankara'da eğitimine yönelik bir "Mutabakat ve İşbirliği Muhtırası" imzalandı.⁴⁵

Bu ziyaretin ardından Washington'da Amerikalı meslektaşı Rice ile görüşen Dışişleri Bakanı Gül, Türkiye'nin PKK konusunda ABD'den beklentilerini yeniden anlatma fırsatı buldu. İki ülke ilişkilerini oldukça güçlü ve ortak değerlere dayalı stratejik bir ilişki olarak niteleyen Amerikan Dışişleri Bakanı Rice da, ülkesinin PKK'yı terörist

⁴² Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Büyükelçi Oğuz Çelikkol'un Irak Ziyareti hk.", 30 Mayıs 2006.

⁴³ Demet Öztürk ve Oktay Ensari, "Zerkavi'deki ciddiyeti PKK'ya karşı bekliyoruz", *Milliyet*, 12 Mayıs 2006.

⁴⁴ "Iraq ready to revive talks with Turkey over Kurdish rebels", *AFP*, 3 Temmuz 2006.

⁴⁵ Ceren Akdağ ve Bülent Aydemir, "Zebari Türkiye'den yardım istemeye geldi", *Sabah*, 4 Temmuz 2006.

bir ülke olarak nitelendirdiğini ve bu konuda Türkiye ile birlikte çalıştığını ifade etti. Ancak bu ziyarette, Türk-Amerikan ilişkilerinde referans noktası oluşturmak amacıyla bir "ortak vizyon belgesi"nin imzalanmasına ve bu belgede sayılan işbirliği alanlarından biri olarak PKK ile mücadele konusu sayılmasına rağmen, Washington'un bu konuda yeni adımlar atacağına dair işaretler vermekten kaçındığı da gözden kaçmamıştır.⁴⁶

Zebari ve Rice ile yapılan görüşmelerin ardından gelinen noktayı değerlendirmek gerekirse, her iki tarafın da Kuzey Irak'taki PKK unsurlarına karşı hem kendi taraflarından hem de Türkiye tarafından yapılacak bir askeri operasyona karşı çıktıkları söylenebilir. Irak hükümeti, kendi ülkesinin tamamını saran güvensiz ortamı gerekçe göstererek karşı çıktığı böyle bir operasyondan Türkiye'yi de alıkoymak için Amerikalıları devreye sokacak "üçlü inisiyatifi" öne çıkarırken, Irak Kürtlerini karşısına almak istemediği için böyle bir operasyona karşı çıkan Amerikan yönetimi de, askeri seçenekten önce başka yolların denenmesini ileri sürmekteydi.⁴⁷

Bağdat ve Washington'un bu tavırları ve Temmuz ortasında PKK'nın saldırılarında çok sayıda askerin hayatını kaybetmesi Türkiye'nin Irak politikasını sertleştirmesi ve sınırötesi operasyon ihtimalinin artması sonucunu doğurmuştur.⁴⁸ 16 Temmuz'da gerçekleştirilen "Terörle Mücadele Yüksek Kurulu" toplantısı ve 17 Temmuz'daki güvenlik zirvesinde "PKK'nın Irak topraklarından Türkiye'ye yaptığı saldırılarda, sorumluluğun birinci derecede Irak ve ABD'ye ait olduğunun" vurgulanmasının ardından⁴⁹ Dışişleri Bakanlığı'na çağrılan Amerikan Büyükelçisi Ross Wilson ve Irak Büyükelçisi Sabah Ümran'a, Kuzey Irak'taki mevcut durumun artık Türkiye tarafından kabul edilemez olduğu ve Kuzey Irak'tan kaynaklanan PKK terörünün sona ermemesi durumunda Türkiye'nin meşru müdafaa hakkının doğacağı iletildi. Wilson ve Ümran ile görüşen Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ali Tuygan, "artık konuşma zamanının bittiğini ve adım atma zamanının geldiğini, Türkiye'nin uluslararası hukukun tanıdığı

⁴⁶ Ali Aslan, "ABD-Türkiye ilişkilerinde 'ortak vizyon belgesi' dönemi", *Zaman*, 6 Temmuz 2006; Cengiz Çandar, "Türk-Amerikan ilişkilerinin neresindeyiz", *Bugün*, 5 Temmuz 2006.

⁴⁷ Fikret Bila, "ABD ve Irak'ın PKK politikaları", *Milliyet*, 5 Temmuz 2006.

⁴⁸ Hilal Köylü ve Nazif İflazoğlu, "Kuzey Irak'a gireriz iması", *Radikal*, 18 Temmuz 2006.

⁴⁹ Fikret Bila, "ABD'ye ve Irak'a son çağrı", *Milliyet*, 18 Temmuz 2006.

haklar çerçevesinde gerekli adımları atmaya kararlı olduğunu, bunu müttefikleriyle yapmayı tercih ettiğini ancak gerekirse yalnız olarak da harekete geçebileceğini” ifade etmiştir. Tuygan ayrıca, İsrail’in benzer operasyonlarına gösterilen anlayışın Türkiye’den esirgenmesinin Türk halkı tarafından çifte standart olarak algılandığını ve Amerikan karşıtlığını artırdığını belirtip, artık palyatif adımlarla Türk kamuoyunun PKK konusundaki beklentilerinin tatmin edilemeyeceğini ve üçlü toplantıların ise oyalama taktikleri olarak algılandığını, somut adımlar beklendiğini vurgulamıştır.⁵⁰

Amerikan Büyükelçisi Wilson’un bu uyarılara cevabı, Türkiye’nin Kuzey Irak’a tek başına operasyon yapmasının akıllıca olmayacağı şeklinde olmuştur.⁵¹ Bu cevaba Başbakan’ın tepkisi ise, “Böyle bir şeyin kararını Sayın Büyükelçi veremez. Bu kararı Türkiye Cumhuriyeti verir ve uygular” sözleri olmuştur.⁵² Bu tepki üzerine bir açıklama yapan Amerikan Büyükelçiliği, Büyükelçinin sözlerinin “Türkiye’nin karşı karşıya olduğu güvenlik tehditleri karşısında kendini ve halkını savunma hakkı bulunmadığı şeklinde yanlış yorumlandığını” belirterek, Wilson’un böyle bir niyeti olmadığını, bu yorumun Amerikan hükümetinin görüşünü yansıtmadığını ve Türkiye’nin de her ülke gibi kendini ve halkını teröre karşı savunma hakkının bulunduğunu ifade etmiştir.⁵³ Ancak aynı gün başka bir açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Sean McCormack ise, Türkiye’nin Kuzey Irak’ta düzenleyeceği olası bir sınır ötesi operasyonu desteklemeyeceklerini vurgulayarak, bunun aksine Türkiye’nin Irak hükümeti ve koalisyon güçleriyle birlikte hareket ederek bu tehditle mücadele etmesini savunduklarını söyleyerek bir sınırötesi operasyonu arzu etmediklerini tekrarlamıştır.⁵⁴ Büyükelçi Wilson da yeniden açıklama yaparak, PKK’nın sadece Kuzey Irak’ta olmadığını, Avrupa ve Türkiye’de de PKK unsurları bulunduğunu ve bu yüzden Kuzey Irak’a girmenin sorunu çözmeyeceğini söyleyerek, Türkiye’nin tek taraflı operasyonunun mantıklı olmayacağı görüşünü yinelemiştir.⁵⁵

⁵⁰ “Sınır ötesi operasyon havası”, *Milliyet*, 18 temmuz 2006;

⁵¹ “US warns Turkey against operation in Iraq”, *AFP*, 18 Temmuz 2006.

⁵² “Operasyon kararını Büyükelçi veremez”, *Sabah*, 18 Temmuz 2006.

⁵³ “US says Turkey has right to defend itself against Kurdish rebels”, *AFP*, 19 Temmuz 2006.

⁵⁴ “ABD: Savunma hakkı elbet var”, *Radikal*, 20 temmuz 2006.

⁵⁵ “PKK, Irak’ın dışında da var”, *Milliyet*, 19 Temmuz 2006.

Ancak ABD'nin bu karşı çıkmasına rağmen Ankara operasyon konusundaki kararlılığını sürdürmüştür. Türkiye'nin terörle mücadele konusunda gerekli olan bütün adımları attığını ve sınırötesi operasyon da dâhil olmak üzere PKK'ya karşı atılacak bundan sonraki adımların ABD ve Irak yönetimlerinden gelecek bilgilere bağlı olduğunu söyleyen Başbakan Erdoğan,⁵⁶ Amerikan Başkanı Bush ile yaptığı telefon görüşmesinde, Kuzey Irak'tan Türkiye'yi hedef alan terörün artık tahammül sınırlarını aştığını ifade etmiştir.⁵⁷

Bu defa, verilen kayıplar nedeniyle öfkenin doruk noktasına çıktığı Türkiye'yi yatıştırmak için yalnızca sözlerin yeterli olmayacağını anlayan Washington yönetimi, Irak Kürtlerini de rahatsız etmeyecek şekilde PKK'ya karşı birtakım adımlar atma yoluna gitti. Bu çerçevede Türkiye medyası ve uluslararası medyada, ABD ve Irak yönetimlerinin PKK'ya karşı önlem alacakları yönünde haberler de sıklaşmıştır.⁵⁸ 25 Temmuz'da Irak Başbakanı Maliki'nin ABD ziyaretinde gerçekleşen Bush-Maliki görüşmesi ardından bilgi veren Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen Hadley, Başkan'ın Başbakan Erdoğan'ı arayarak kendisine PKK konusunda güvence verdiğini, şimdi bu sözün yerine getirilmesi konusunda Bağdat yönetiminden PKK'ya karşı harekete geçmesinin istendiğini, PKK'nın terörist bir örgüt olduğu konusunda kuşkuya yer bırakılmadığını ve bu örgüte karşı artık daha agresif olarak çalışılması gerektiği fikrinin benimsendiğini ifade etti.⁵⁹

Amerikan yönetiminin PKK konusunda Irak hükümetine yönelik telkinleri sonucu Iraklı liderlerden birbiri ardına, PKK'nın Irak'taki faaliyetlerinin yasaklanacağı ve Kuzey Irak ve Bağdat'taki bürolarının kapatılacağı yönünde açıklamalar gelmeye başladı. Dışişleri Bakanı ve Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) önde gelen isimlerinden Hoşyar Zebari'nin, PKK ile mücadelede ciddi oldukları ve örgütün Bağdat'taki bürosunun kapatılacağı yönündeki açıklamalarının ardın-

⁵⁶ "Operasyon ABD'den gelecek bilgiye bağlı", *Milliyet*, 20 Temmuz 2006.

⁵⁷ "Kurd rebels gone 'beyond limits of tolerance', Erdogan tells Bush", *AFP*, 21 Temmuz 2006.

⁵⁸ "US, Iraq, agree to tackle Kurdish rebel issue", *AFP*, 25 Temmuz 2006; "Irak'tan PKK'ya hareket sinyali", *Milliyet*, 1 Ağustos 2006; "Turkey expects Iraqi, US measures against Kurdish rebels very soon", *AFP*, 2 Ağustos 2006; "Talabani'den PKK sözü", *Milliyet*, 3 Ağustos 2006.

⁵⁹ "Bush, Erdoğan'a söz verdi gereği yerine getirilmeli", *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 2006.

dan,⁶⁰ Irak Devlet Başkanı Talabani, PKK'nın Irak topraklarından Türkiye'yi hedef alan saldırılar düzenlemesini engellemek için ellerinden geleni yapacaklarını, bu konuda Iraklı, Amerikan ve Kürt yetkililerin katılacağı bir toplantının planlandığını ve daha şimdiden bazı PKK yandaşı grupların bürolarını kapattığını ifade etmiştir. Kuzey Irak'taki bölgesel yönetimin başkanı Neçirvan Barzani de, Erbil'de görüştüğü PKK'lı Murat Karayılan'a, PKK'nın bölgedeki faaliyetlerinin rahatsızlık verici boyutlara ulaştığı ve Türkiye'nin bu konudaki baskısının da arttığını belirterek, kendi bölgelerini Türkiye'ye karşı saldırı amaçlı kullanmamalarını söyledi.⁶¹

Bu açıklamaların ardından PKK'nın Irak'ta yasaklandığı haberleri geldi. 12 Ağustos'ta Başbakan Erdoğan'la bir telefon görüşmesi yapan Irak Başbakanı Maliki, PKK ve bütün siyasi uzantılarının Irak topraklarında yasaklandığını, terör örgütlerinin ülkelerinde üs kurmalarına izin vermeyeceklerini ve bu konuda Türkiye ve ABD ile işbirliği içinde olacaklarını ifade etti. Bu görüşmenin ardından bir açıklama yapan Irak Başbakanlık Bürosu, hükümetin Başkent Bağdat'taki tüm bürolarını kapatma kararı aldığını duyurdu.⁶² Irak merkezi hükümetinin bu kararının ardından Kuzey Irak'taki yerel yönetim de hazırladığı Anayasa taslağına "bölgede yasal faaliyet gösteren, ancak kökü dışarıda olan örgüt ve partilerin engellenmesi" ifadesini koyarak, PKK'nın komşu ülkeleri hedef alan terörist faaliyetlerinin yasaklanmasına katkıda bulunacağını gösteriyordu.⁶³

Irak tarafından atılan bu adımlar Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahalesini engellemeyi amaçlıyordu, ancak bunlardan tatmin olmayan Türk ordusunun sınırın Irak tarafındaki bazı PKK kamplarını vurduğuna dair haberler gerek uluslararası ve gerekse Türk basınında yoğunlaşmaya başladı.⁶⁴ Ancak Amerikan yönetiminin Türkiye'ye PKK

⁶⁰ "PKK Irak'tan çıkarılıyor", *Milliyet*, 2 Ağustos 2006.

⁶¹ "Iraq president to move against Kurdish rebels", *AFP*, 2 Ağustos 2006; "Talabani'den PKK sözü", *Milliyet*, 3 Ağustos 2006.

⁶² "Irak Bağdat'taki PKK bürolarına yasak getirdi", *Sabah*, 13 Ağustos 2006; "Irak sonunda PKK'yı yasakladı", *Milliyet*, 13 Ağustos 2006.

⁶³ Namık Durukan, "PKK Kuzey Irak'ta da yasaklanıyor", *Milliyet*, 14 Ağustos 2006.

⁶⁴ Michael Howard, "Kurds flee homes as Iran shells Iraq's northern frontier", *Guardian*, 18 Ağustos 2006; "TSK Irak'ı bombalıyor", *Milliyet*, 19 Ağustos 2006; "Türkiye İran'la birlikte vuruyor iddiası", *Zaman*, 20 Ağustos 2006; Namık Durukan, "PKK kampları bombalandı", *Milliyet*, 26 Ağustos 2006.

konusunu ciddiye aldığını gösterme yönündeki çabaları devam etti. Bu çerçevede atılan önemli bir adım Ağustos sonunda Emekli General Joseph Ralston'un PKK ile Mücadele Özel Temsilcisi (Special Envoy Countering the PKK) olarak atanması oldu.⁶⁵ Türk Dışişleri Bakanlığı bu konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "PKK/KONGRA-GEL terör örgütü ile mücadelede ABD ile mevcut işbirliğimizin ve bu konuda mevcut siyasi iradenin somut adımlarla beslenmesi açısından yeni bir fırsat olarak görülen bu atamanın memnuniyetle karşılandığını" ifade etmiştir.⁶⁶ Eylül ayı ortasında Türkiye'nin de Emekli Orgeneral Edip Başer'i "Terörle Mücadele Özel Temsilcisi" olarak atamasının ardından Irak hükümeti de terörle mücadele konusunda Ralston ve Başer'in muhatabı olarak Ulusal Güvenlik Bakanı Şirvan El-Vail'yi özel temsilci olarak belirledi.⁶⁷ Özel temsilci olarak atanmasının ardından Türkiye'ye ilk ziyaretini 12-13 Eylül tarihlerinde gerçekleştiren Ralston, Türkiye'de askeri ve siyasi yetkililerle yaptığı görüşmelerin ardından yaptığı açıklamada, Amerikan yönetimi tarafından PKK ile mücadele konusunda çalışmalar yapmakla görevlendirildiğini, bu çerçevede öncelikli amacının somut ve görülebilir önlemler olarak Türk, Amerikan ve Irak kamuoyuna ciddi olduklarını göstermek olduğunu ifade etti.⁶⁸

Amerikan yönetimi bir yandan Ralston'un atanmasıyla PKK ile mücadelede Türkiye'nin yanında olduğunu göstermeye çalışırken, bir yandan da Iraklı Kürtlere yönelik, onların da Türkiye'nin güvenlik endişelerinin giderilmesi konusunda daha fazla adımlar atmalarını sağlayacak telkinlerini artırmıştır. Ağustos sonunda bir gazeteye verdiği demeçte "Kuzey Irak'taki Kürt yönetiminin, topraklarının PKK'ya sığınak olmasını engelleme sorumluluğuna sahip olduğunu ve hiçbir şeyin bunu mazur gösteremeyeceğini" ifade eden ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Daniel Fried, kendi ülkesinin PKK ile görüştüğü iddialarını ise kesin bir dille reddetmiştir. Ancak Fried bu destek açıklamalarının ardından, Türkiye'nin tek taraflı olarak Kuzey Irak'a yönelik bir sınırötesi operasyonuna karşı oldukları yönündeki Amerikan görüşü-

⁶⁵ "Joseph Ralston resmen atandı", *Sabah*, 29 Ağustos 2006.

⁶⁶ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "ABD Hükümetince Özel Temsilci Atanması hk", 29 Ağustos 2006; "Turkey hails naming of US anti-Kurdish rebels supremo", *AFP*, 30 Ağustos 2006.

⁶⁷ Sedat Laçiner, "PKK'ya karşı koordinatör işe yarar mı?", *Turkish Weekly*, 3 Ekim 2006.

⁶⁸ "ABD'nin 'PKK Koordinatörü' Ankara'da", *Sabah*, 13 Eylül 2006.

nü de tekrarlamaktan geri durmamıştır.⁶⁹ ABD bu şekilde, Türkiye'yi Irak'a müdahale etmekten alıkoymayı temel alan, ancak bunu yaparken de Ortadoğu politikalarında her zaman ihtiyaç duyduğu bu müttefikini küstürmemek için, onun güvenlik endişelerini paylaştığını ve PKK ile mücadelesini desteklediğini gösteren politikasını sürdürmüştür.

Türkiye ise ABD ve Irak hükümetlerinin Irak'taki PKK varlığı konusunda yaptıklarının yetersiz olduğunu ve somut adımlar beklediğini söylemeye devam ederek, bu adımların atılmaması durumunda Irak'taki PKK unsurlarına karşı operasyon yapma hakkını kullanabileceğini vurgulamıştır. Bu politika çerçevesinde 20 Eylül'de Irak hükümetine verdiği listedeki PKK'luların teslim edilmesi konusunu da içeren Türkiye'nin taleplerine⁷⁰ Irak Devlet Başkanı Talabani'nin cevabı, PKK'yı ateşkese ikna ettikleri ve bunun yeni bir sayfa açacağına inandıkları şeklinde olmuştur. Terörle Mücadele Özel Temsilcisi Başer'in buna tepkisi ise, Türkiye'nin bir terör örgütü olan PKK'nın ateşkesini kabul etmeyeceği şeklindeydi.⁷¹ Dışişleri Bakanlığı da bir devlet başkanının terör örgütüyle görüşmesinin kabul edilemez olduğunu belirterek, Türkiye'nin teröristlerden silahlarını bırakıp teslim olmaktan başka bir şey beklemediğini açıklamıştır.⁷²

Talabani'nin bir ABD ziyareti sırasında 25 Eylül'de yaptığı açıklamalar Türkiye-Irak ilişkilerindeki gerginliği büyük ölçüde artırdı. Türkiye ve diğer komşu ülkeleri Irak'ın içişlerine karışmakla ve bu şekilde istikrarsızlığın artmasına yol açmakla suçlayan Talabani, artık sabırlarının taşıdığını ve bu ülkelerin Irak'ın egemenliğine saygı göstermeyen tavırlarının sürmesi halinde kendilerinin de onlara aynı şekilde karşılık vereceklerini, o ülkelerdeki muhalifleri destekleyeceklerini ifade etmişti. Talabani her ne kadar bu açıklamalara, Ortadoğu'da kaosa yol açacak bu tür bir politika izlemek istemediklerini ve komşularla iyi geçinmek istediklerini eklese de Türkiye'nin bu sözlere tepkisi sert oldu. Başbakan Erdoğan "çirkin" olarak nitelediği Talabani'nin açıklamalarının sürç-i lisan olduğunu umduğunu ve yakında düzeltilebileceğini belirttikten sonra Türkiye'nin hiçbir ülkenin içişlerine karışmaya niyeti olmadığını ifade etmiştir.⁷³ Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in tepkisi ise daha sertti: "Talabani'yi iyi tanıyoruz.

⁶⁹ Yasemin Çongar, "Barzani'ye uyarı", *Milliyet*, 31 Ağustos 2006.

⁷⁰ "Turkey asks Iraq to blacklist Kurdish rebels", *AFP*, 20 Eylül 2006.

⁷¹ "Talabani: İkna ettik, PKK ateşkes yapacak", *Milliyet*, 26 Eylül 2006.

⁷² "Talabani çizmeyi aştı", *Radikal*, 27 Eylül 2006.

⁷³ "Turkey urges Iraqi leader to retract 'ugly' remarks", *AFP*, 27 Eylül 2006.

Açıklamalar rahatsız edici olsa da sürpriz değil. Terörle ilgili şu ülkenin yöneticisi, filanca aşiret şeyhi, dünün postal öpücükleri şöyle demiş, böyle demiş... Terör algılamamızda bir değişikliğe neden olmaz."⁷⁴

Talabani'nin aynı ziyaret sırasında, ABD'nin Irak'taki varlığının komşu ülkeleri bu ülkeye müdahale etmekten alıkoyduğu yönündeki sözleri Türk medyasında diğer açıklamaları kadar yer bulmasa da, bölge dengeleri açısından önemli bir gerçekliğin altını çiziyor ve Türkiye'nin asıl muhatabının Washington olduğunu bir kez daha gösteriyordu.⁷⁵ İşte bu asıl muhatapla yürütülen diyalog çerçevesinde Başbakan Erdoğan'ın 2 Ekim günü Beyaz Saray'da Başkan Bush ile yaptığı görüşmede PKK konusu da gündeme geldi. Görüşme sonrası açıklama yapan Erdoğan, Amerikan başkanının kendisine "PKK konusunda kararlılığımızı yakında göreceksiniz" sözleriyle güvence verdiğini ve Iraklı politikacılar nezdinde girişimlerde bulunup, bu konuda daha fazla çaba sarf etmelerini istediğini ifade etti. Ancak Bush'un basına açıklamasında PKK teröründen bahsetmemesi, ABD'nin Türkiye ile ilişkilerinde kendisinin daha önemli gördüğü İran gibi alanlara odaklandığı ve PKK ile mücadele konusunda yeni adımlar atmayacağı şeklinde yorumlanmıştır.⁷⁶

Irak Dışişleri Bakanı Zebari'nin Ekim ortasında yaptığı açıklama bu yorumları doğrularken daha önce atılan adımlardan da geriye gidiş olduğunu göstermiştir. Zebari, PKK yanlılarının kaldığı Kuzey Irak'taki Mahmur Kampı'nın kapatılmayacağını ve o dönem şartlarında ABD ve Irak'ın PKK'ya karşı cephe açıp savaşmasının mümkün olmadığını ifade ederken, Ağustos ayında Irak tarafından yapılan, PKK'nın yasaklandığı ve tüm siyasi uzantılarının Irak'taki faaliyetlerine izin verilmeyeceği yönündeki açıklamaların havada kaldığını da göstermiş oluyordu.⁷⁷ Kasım ayı ortasında Irak yönetimi tarafından hazırlanan ülkedeki terörist faaliyetleri ele alan raporda PKK'ya yer verilmemesi de Türkiye'nin güvenlik kaygılarının paylaşılmadığının bir başka göstergesiydi.⁷⁸

⁷⁴ "Talabani susmuyor", *Radikal*, 28 Eylül 2006.

⁷⁵ "US troop presence keeps neighbors from invading Iraq: Talabani", *AFP*, 26 Eylül 2006.

⁷⁶ "ABD'yle iman tazelendi", *Radikal*, 3 Ekim 2006.

⁷⁷ "Zebari: PKK'nın Irak'taki kampını kapatamayız", *Sabah*, 18 Ekim 2006.

⁷⁸ Namık Durukan, "Irak'ın terör örgütleri listesinde PKK yok", *Milliyet*, 14 Kasım 2006.

Verilen sözlerin yerine getirilmemesinin Ankara'da yarattığı rahatsızlığın giderilmesi konusunda Washington ve Bağdat yönetimlerinin yaptıkları en iyi şey ise Türk yetkililerle görüşerek yeni sözler vermek suretiyle Türkiye'nin Kuzey Irak'a karşı tek taraflı bir müdahalesinin önlenmesine çalışmaktı. Bu çerçevede Türkiye'ye, Ekim ortasında gelen Özel Temsilci Ralston ve ay sonunda gelen Amerikan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Peter Schoomaker, ABD'nin PKK ile mücadele konusunda Türkiye'yi desteklediğini ve bu konuda son dönemde önemli adımlar atıldığını tekrarladılar.⁷⁹ 16 Kasım'da Dışişleri Bakanı Zebari, PKK konusundaki özel temsilci Vaili ve diğer birçok bakanı ile Türkiye'ye gelen Irak Başbakanı Maliki Başbakan Erdoğan ile yaptığı görüşmede, "komşularını tehdit edecek hiçbir terörist unsuru topraklarında barındırmayacaklarını" söyleyerek, ülkedeki PKK bürolarının yeniden açıldığı iddialarının yalan olduğunu altını çizdi. Başbakan Erdoğan ise, PKK konusunda Türkiye'nin sabrının taşıdığını, ABD'nin de çözülmesi için devreye girdiği bu sorun konusunda Irak tarafının verdiği sözleri yerine getirmesini beklediklerini dile getirdi.⁸⁰ Başer ile görüşen Vaili de, ABD'nin son seçenek olarak görüp karşı çıktığı Kuzey Irak'taki PKK'ya karşı askeri operasyonun mümkün olmadığını, bunun ortamı daha da kötüleştireceğini ifade etmesinin ardından, Türkiye'nin talep ettiği PKK'lı liderleri yakında teslim edeceklerini ve PKK kontrolündeki Mahmur Kampı'nın da BM desteğiyle boşaltılması konusunda tarafların anlaşacağını belirtti.⁸¹

Irak ve ABD tarafından verilen bu sözler ve Türkiye'nin talepleri 2006 yılının genel görünümünü oluştururken, yılın son günlerinde de benzer açıklamalar söz konusu olmuştur.⁸² Medeniyetler İttifakı projesi çerçevesinde New York'ta BM çatısı altında yürütülen çalışmalara katılan Başbakan Erdoğan burada bir televizyon kanalına yaptığı açıklamalarda, Türkiye'nin PKK konusunda sabrının bir sınırı olduğunu ve Ralston-Başer girişimi çerçevesinde terörün engellenmesi konusunda başarı sağlanamazsa Türkiye'nin kendi güvenliğini sağla-

⁷⁹ "Ralston Ankara'da", *Zaman*, 12 Ekim 2006; "Hassas Ziyaret", *Milliyet*, 28 Ekim 2006.

⁸⁰ "Turkey maintains pressure on Iraq to act against Kurdish rebels", *AFP*, 16 Kasım 2006.

⁸¹ "Irak'a göre PKK siyasi", *Radikal*, 17 Kasım 2006.

⁸² "Time running out on Kurdish rebels in Iraq, Turkey tells US", *AFP*, 22 Aralık 2006.

ma konusunda gerekli tüm adımları atacağını tekrarladı.⁸³ Aynı tarihlerde bir açıklama yapan Edip Başer de, Kuzey Irak'a yapılacak bir sınırötesi operasyona ilişkin ABD ile yürütülen görüşmelerden umutlu olduğunu, Ankara'nın operasyon kararı vermesi durumunda Washington'un engel çıkarmaması konusunda ilerleme kaydedildiğini, Amerikalı yetkililerin Türkiye'nin şartlarını anlayışla karşıladığını ve yakında somut sonuçların görülebileceğini ifade ediyordu.⁸⁴

Başer her ne kadar Amerikan yönetiminin PKK ile mücadele konusunda Türkiye'ye beklediği desteği vereceğinden ümitli gözükse de, 2006 yılının PKK sorunu çerçevesinde genel bir değerlendirilmesi bu konuda iyimser olmayı gerektirecek bir tablo olmadığını gösteriyor. Bunun temel nedeni Türkiye ile ABD ve Irak arasında Kuzey Irak konusunda söz konusu olan çıkar uyumsuzluğudur. Gerek Amerikan ve gerekse Irak yönetiminin ülkenin genelinde istikrarın sağlanması konusunda Kürtlerin desteğine muhtaç olmaları, her ikisinin de Kuzey Irak'taki Kürtleri rahatsız edecek adımlardan kaçınmaları sonucunu doğurmuştur. Bölgedeki Kürtleri en çok rahatsız edecek gelişme ise şüphesiz ki, uzun yıllardan beri verdikleri uğraşlar sonucu elde ettikleri görece bağımsız yapının Türkiye'nin olası bir sınırötesi operasyonu ile yerle bir edilmesi olacaktır. Bu yüzden Irak'taki Kürtler ve onlarla iyi geçinmek zorunda olan Bağdat yönetimi - onun önemli bir kısmını da Kürtler oluşturmaktadır - ve Amerikan güçleri Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik bir operasyonuna karşı çıkmışlardır.

Her üçünün de, Türkiye'nin böyle bir operasyonunu gereksiz kılacak bir adım olan, PKK'nın bölgedeki faaliyetlerini engelleme konusunda gerekli adımları atmamalarının ise iki temel nedeni olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, zaten bir kaosun hüküm sürdüğü Irak'ta düşmanlarına bir yenisini eklememek için küçümsenemeyecek bir askeri güce sahip olan PKK'yı karşılarına almak istememeleridir. İkinci ve belki de daha önemli gerekçe ise, yaptığı saldırılarla Türkiye kamuoyunda her zaman infiale sebep olacak bir potansiyele sahip olan ve bu yönüyle Türkiye'nin iç politikasında arzulanan bazı gelişmeleri gerçekleştirme konusunda etkili bir araç olan PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanmaya devam etme isteğidir. Özellikle Washington yönetiminin, İran, Suriye ve Lübnan politikaları gibi alanlarda Ankara'yı kendi çizgisine yaklaştırmak için PKK terörünü Türkiye'ye karşı

⁸³ "Erdoğan: PKK'ya karşı sabrımızın sınırı var", *Yeni Şafak*, 21 Aralık 2006.

⁸⁴ Murat Yetkin, "ABD ile sınır ötesi harekât pazarlığı", *Radikal*, 21 Aralık 2006.

“havuç ve sopa” politikasının bir aracı olarak kullandığını, Ankara’nın Washington’un politikalarına yaklaştığı dönemlerde teröre karşı yoğun destek verdiğini, aksinin söz konusu olduğu dönemlerde ise PKK’nın faaliyetlerini kolaylaştıran ve bazen de destekleyen bir politika izlediğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Amerikan yönetiminin bu tavrına karşılık, Kuzey Irak’taki PKK varlığıyla mücadele konusunda Türkiye’nin 2006 yılında İran’la yakınlığı görülmüştür. PKK’nın kendi ülkesindeki uzantısı olarak bilinen PJAK’a ABD’nin verdiği destek nedeniyle⁸⁵ son yıllarda önemli güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalan İran’ın Kuzey Irak’taki PKK/PJAK kamplarına yönelik operasyonları Ankara ile Tahran arasında güvenlik alanındaki işbirliğinin artmasını sağlamıştır.⁸⁶ Bu durum, PKK ile mücadele açısından, Türkiye’nin NATO çatısı altındaki en önemli askeri müttefiki ABD’nin yerini İran’ın alması sonucunu doğurmuştur. Başbakan Erdoğan’ın, Aralık başında yaptığı İran gezisi sırasında, kendisinin ve Türkiye’deki tüm kurumların, terörle mücadele konusunda ABD’nin desteğinin yetersiz olduğunun altını çizip bundan duydukları rahatsızlığı dile getirdikleri bir dönemde, “PKK konusunda Türkiye ile İran arasındaki işbirliğinden memnun olduğunu” açıklaması bunun açık bir göstergesiydi.⁸⁷

2006 yılı boyunca süren Kuzey Irak’a operasyon konusunda ise, böyle bir operasyonun faydadan çok zarar getireceği görüşü ağır bastığı için 2006 içerisinde, Kuzey Irak’ta eskiden beri var olan ve PKK’ya karşı operasyonel görevleri bulunmayan askerler dışında bölgeye kapsamlı bir sınır ötesi operasyon çerçevesinde birlikler gönderilmesi söz konusu olmadığını, ancak zaman zaman sınıra yakın bölgelerdeki PKK unsurlarına karşı sınırlı saldırıların yapıldığını belirtmek gerekir. Bu bölümü, Milliyet gazetesi yazarı Hasan Cemal’in, Kuzey Irak’a müdahalenin neden yanlış olacağına yönelik sıraladığı on gerekçe ile tamamlayalım. Türk ordusunun Irak’a girmesini “akıl tutulması” olarak nitelendiren Hasan Cemal, bunun gerekçelerini şöyle sıralıyor:

1. “Macera olduğu için öyledir.
2. Kuzey Irak Türkiye için bir bataklık haline geleceği için öyledir.

⁸⁵ “US in contact with anti-Iran Kurds”, AFP, 23 Kasım 2006.

⁸⁶ “İran, Irak’a girip PEJAK’la çatıştı”, Milliyet, 26 Kasım 2006.

⁸⁷ Hasan Cemal, “Kuzey Irak’a asker kaydırılması yanlış”, Milliyet, 4 Aralık 2006.

3. Kuzey Irak macerası nedeniyle bizim Kürt sorunu -ya da resmi deyişle bölücülük- daha beter azacağı, PKK'nın elini güçlendireceği için öyledir.
4. Bizim Güneydoğu coğrafyası Kuzey Irak'ı da içine alacak biçimde genişleyeceği için öyledir.
5. Irak Kürtleri ile çatışmak, kendi Kürt vatandaşlarımızı da derinden rahatsız edeceği öyledir.
6. Kuzey Irak'a girmek, Türkiye'yi ABD ile karşı karşıya getireceği için öyledir.
7. AB ile karşı karşıya getireceği, hatta AB ile ilişkilerin askıya alınmasına yol açacağı için öyledir.
8. Böyle bir Kuzey Irak macerasının Türkiye'de demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları alanında gerilemelere neden olacağı için öyledir.
9. Bütün bunlar Türkiye'de yalnız siyasal istikrarı değil, ekonomik istikrarı da son derece olumsuz etkileyeceği için öyledir.
10. Türkiye'nin ekonomik büyümesi, kalkınması için gerekli olan fonların, tıpkı 1990'ların 'kayıp yılları'nda olduğu gibi, silahlanma ve silahlı mücadeleye kanalize edileceği için öyledir."⁸⁸

Siyasi İlişkiler

Önceki yıllarda olduğu gibi 2006 yılında da Türkiye'nin Irak politikasının temelini bu ülkenin toprak bütünlüğünün korunması ve merkezi hükümetin bütün Irak topraklarında hâkimiyetinin savunulması oluşturmuştur. Bu çerçevede Irak'ın bölünmesine yol açacak gelişmelere karşı çıkan Ankara, özellikle ülkenin kuzeyinde bağımsız bir Kürt devletinin oluşmasına karşı olan geleneksel politikasını sürdürmüştür. Irak'taki Türkmenlerin sorunlarıyla yakından ilgilenmeye devam eden Türkiye, petrol kaynakları konusunda çok zengin olan ve Türkmenlerin Kürtler ve Araplarla birlikte yaşadığı Kerkük'ün statüsü konusunda çok hassas olduğunu, kuzeydeki Kürt yönetiminin bu şehri kendi bölgesel yönetimlerinin bir parçası yapma konusundaki girişimlerine karşı çıkacağını her fırsatta vurgulamıştır. Yine Irak'taki

⁸⁸ Hasan Cemal, "Kuzey Irak'a girmek", *Milliyet*, 13 Ekim 2006.

Sünni Araplarla yakın ilişkilere sahip olan Türkiye, bu ilişki çerçevesinde ülkedeki farklı kesimler arasındaki çatışmaların sona erdirilmesi ve istikrarlı bir yönetim kurulması çabalarında arabulucu faaliyetlerini 2006'da da sürdürmüştür.

8 Ocak'ta bir haber programına konuk olan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Irak'ın bölünmesinin engellenmesine ilişkin Türkiye'nin politikasının devam edeceğinin altını çizdikten sonra, "Irak'ta bir bölünmenin kimsenin tahmin edemeyeceği bir kargaşa ortaya çıkaracağını, Ortadoğu'nun, Filistin-İsrail sorunu çözülmeden böyle bir olayı kaldıramayacağını" ifade ederek, böyle bir gelişmenin tüm dünyayı etkileyecek sorunlara yol açacağı uyarısında bulunmuştur.⁸⁹

Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasına önem veren Türkiye, ülkenin istikrarlı bir yönetime kavuşmasına desteğini sürdürmüştür. 15 Aralık 2005 seçimlerinden sonra bütün kesimlerin onayını alacak bir hükümet kurmakta zorlanan Irak'ta, seçim sonuçlarından memnun olmayan Sünni Arapların siyasal sürecin bir parçası olarak kalması konusunda, onları 4 Aralık'ta İstanbul'da ABD'li yetkililerle bir araya getirip seçime katılmaları konusunda ikna eden Türkiye'nin desteği hem Kürtler hem de ABD tarafından isteniyordu.⁹⁰ Bu çerçevede, 20 Ocak 2006 tarihinde seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından, seçimlerin başarılı bir şekilde tamamlanmasıyla Irak'ta siyasi geçiş sürecinin bir aşama daha ilerlemiş olmasından duyduğu memnuniyeti dile getiren Türkiye, 4 Aralık toplantısında ABD'nin verdiği güvenceye rağmen seçimde Şiiler ve Kürtler tarafından yapıldığını iddia ettikleri usulsüzlükler nedeniyle parlamentoda hak ettikleri şekilde temsil edilemediklerini söyleyip mücadelelerini başka düzleme kaydırma eğilimi gösteren Sünni Arapların siyasal süreçte katılmalarının sürmesi konusunda destek vereceğini ifade etmiştir.⁹¹

Bu şekilde Irak'ta siyasi istikrarın sağlanması yönünde bir politika izleyen Türkiye, Kerkük sorununun çözülmesinin de bu istikrarla çok yakın bir ilgisi olduğunun altını çizmiştir. Ocak sonunda ABD'de bulunan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreteri Yiğit Alpogan burada görüştüğü yetkililere, "Irak Anayasası'nın Kerkük'le ilgili maddesinin değiştirilmesi, Kerkük referandumun ertelenmesi ve

⁸⁹ Fikret Bila, "Gül: Irak bölünürse büyük kargaşa çıkar", *Milliyet*, 9 Ocak 2006.

⁹⁰ Taha Akyol, "Irak'ta kritik dönemeç", *Milliyet*, 5 Ocak 2006.

⁹¹ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Irak'ta 15 Aralık 2005 Tarihinde Gerçekleştirilen Seçimler hk.", 20 Ocak 2006.

Irak'ın tamamını ilgilendiren zengin petrol rezervlerine sahip bu şehre dair referandumun tüm ülke halkının katılımıyla yapılması" gerektiğini anlatarak, "Kerkük giderse Irak da gider" ifadeleriyle Türkiye'nin bu konuyu Irak'ın bütünlüğüyle çok ilgili gördüğünü dile getirmiştir.⁹² Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Oğuz Çelikkol da Şubat sonunda Irak'a yaptığı ziyaretin ardından yaptığı açıklamalarda Ankara'nın Kerkük'ü Irak'ın genel bir sorunu olarak gören yaklaşımını tekrarlamıştır.⁹³

Çelikkol'un söz konusu bu Irak ziyaretinde tüm Iraklı gruplarla görüşmesi çerçevesinde Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani'yle de görüşmesi Türkiye'nin, Kerkük sorununa rağmen, Irak Anayasası'nda öngörülen yapıyı kabul ettiği, Kuzey Irak'taki bölgesel hükümeti tanımaya ve onunla işbirliği yapmaya hazır olduğu şeklinde yorumlandı.⁹⁴ Ancak bu ziyaretten kısa bir süre sonra gazetecilere bir mülakat veren Çelikkol ve dış politika konusunda Başbakanlık Başdanışmanı Ahmet Davutoğlu, Barzani ile yapılan görüşmenin, onun Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı değil, KDP lideri sıfatı esas alınarak yapıldığını, bu konuda anayasal durumun henüz belirginleşmediğini, anayasanın yeni Irak meclisinin toplanmasıyla birlikte yürürlüğe girmesi ve geçirebileceği muhtemel değişiklikler sonrasında Irak'taki kurumları ve bu kurumların başındaki kişileri anayasada belirtilen sıfatlarıyla tanıyacaklarını dile getirdiler.⁹⁵ Tanıma konusunda yaşanan bu belirsizlik aslında Türkiye'nin Irak Kürtlerine yönelik sağlıklı bir politika geliştirememesinin yansımasıydı. Irak Anayasası'nın Kuzey Irak'taki idari yapı konusundaki hükümleri açık olmasına ve bir Bölgesel Kürt Yönetimi ile bunun bir başkanını öngörmesine rağmen Türk diplomatlarının bunu tanımakta zorlanmalarının temel nedeni bazı yazarlar tarafından Türkiye'de var olan "Kürt fobisi" olarak gösterilmektedir.⁹⁶

Ankara'nın Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin oluşmaması, Kerkük'teki nüfus dengeleri ve yapılacak referandum konularındaki hassasiyeti 28 Şubat günü Türkiye'ye resmi bir ziyarette

⁹² Yasemin Çongar, "Kerkük giderse Irak da gider", *Milliyet*, 29 Ocak 2006.

⁹³ "Çelikkol: Kerkük Irak sorunudur", *Milliyet*, 3 Mart 2006.

⁹⁴ Utku Çakırözer, "Ankara Barzani'ye yeşil ışık yaktı", *Milliyet*, 28 Şubat 2006.

⁹⁵ Sami Kohen, "Ankara'nın Irak stratejisi", *Milliyet*, 4 Mart 2006; Hasan Cemal, "Irak'ın Lübnanlaşması Kürtleri de içine alır", *Milliyet*, 4 Mart 2006.

⁹⁶ Semih İdiz, "Türkiye, Kürt fobisiyle Irak'ta yapıcı rol oynayamaz", *Milliyet*, 2 Mart 2006.

bulunan Irak Başbakanı Caferi'ye de iletildi. Ancak bu konunun yanında PKK sorununun da konuşulduğu ziyaretin en önemli gündem maddesi ise, Irak'taki mezhepsel ayrılıklara dayalı şiddetin durdurulması idi.⁹⁷ Başbakan Erdoğan, Caferi ile görüşmesinde, Irak'taki çatışmaların mezhep farklılıklarından beslenen bir iç savaşa doğru sürüklenmek istendiğinin altını çizerek Irak hükümetinin bunu engellemesi konusunda elinden geleni yapması gerektiğini ifade etmiştir. Ankara'nın bu konuda Bağdat yönetimine her türlü desteği vermeyi sürdüreceğini vurgulayan Erdoğan, Türkiye'nin Irak konusundaki amaçlarını da, "toprak bütünlüğünün korunması, tüm yerüstü ve yeraltı zenginliklerinin Irak halkının tamamına ait olması, etnik ve mezhepsel unsurların birbirleri üzerinde egemenlik kurmalarının önlenmesi ve Kerkük'ün durumunun özel statüyle tespiti" şeklinde sıralamıştır.⁹⁸ Irak Başbakanı da Erdoğan'ın uyarılarına karşılık olarak, Irak'taki süreci hazmedemeyenlerin güvensizliğin devamına zemin hazırlamak için terör faaliyetlerini artırdığını, ancak fitne yaratılmak istendiğinin bilincinde olan halkın tek yumruk olduğunu ve olayların kontrol altında tutulduğunu ifade ettikten sonra, Türkiye ile ilişkileri geliştirmek istediklerini, özellikle Irak'ın su, enerji ve ulaşım sorunları için yardım istediklerini dile getirmiştir.⁹⁹

Caferi'nin ziyareti sırasında Talabani ile arasında ciddi bir temsil sorunu da yaşanmış, Türkiye bu konuda Caferi'ye destek vermiştir. Caferi'nin yeni yapılan seçimlerden sonra tekrar başbakan olmasını istemeyen Irak Devlet Başkanı Talabani yaptığı bir yazılı açıklamada, Başbakan "Caferi'nin Türkiye ziyaretini yönetime haber vermeden yapmasının şaşkınlığa yol açtığını, bunun da yürürlükteki anayasayla çeliştiğini" ileri sürerek bu ziyaret sırasında yapılacak anlaşmaların değerinin olmayacağını ve Irak devletini bağlamayacağını ifade etti.¹⁰⁰ Buna karşılık Türkiye Caferi'yi en üst düzeyde karşılayarak bu tartışmada kendisini desteklemiştir. Cumhurbaşkanı Sezer Irak Başbakanı ile yaptığı görüşmenin ardından, Caferi'nin meşru Irak Başbakanı sıfatıyla geldiğini ve kabul edildiğini, Talabani'yle aralarındaki tartışmanın Türkiye'yi ilgilendirmediğini ifade etmiştir.¹⁰¹

⁹⁷ Hande Çulpan, "Iraqi PM in Turkey for talks on sectarian bloodshed", *AFP*, 28 Şubat 2006.

⁹⁸ Süleyman Kurt ve Alihan Hasanoğlu, "Başbakan Caferi'nin Ankara ziyareti Talabani'yi kızdırdı", *Zaman*, 1 Mart 2006.

⁹⁹ "Caferi Ankara'daydı", *Radikal*, 1 Mart 2006.

¹⁰⁰ "Iraqi president blasts PM for Turkey visit", *AFP*, 28 Şubat 2006.

¹⁰¹ Utku Çakırözer, "Sezer: Bizim için meşru başbakan", *Milliyet*, 1 Mart 2006.

Irak'ta bu tür temsil sorunlarının aşılması, genel seçimlerden yaklaşık dört ay sonra, yeni meclisin 22 Nisan'da devletin zirvesinde yer alacak yeni isimleri belirlemesiyle aşılmıştır. Buna göre Talabani yeniden cumhurbaşkanı olarak seçilirken meclis başkanlığını Sünni Arapların temsilcisi Mahmud El-Meşhedani elde etmiştir. Hükümeti kurma görevi ise eski Başbakan Caferi gibi Şii "Dava" partisine mensup Nuri El-Maliki'ye verilmiştir.¹⁰² Devlet başkanı ve meclis başkanı yardımcılıklarının diğer etnik ya da mezhep grubundan bir kişiye verilmesiyle de ülkedeki her üç toplum kesiminin siyasal sistemde temsil edilmesi ve bu şekilde istikrarsızlığın önlenmesi amaçlanmıştır. Irak'ın bir iç savaşa doğru sürüklenmesinden ve bunun sonucunda da bölünmesinden endişe duyan Türkiye istikrarın sağlanmasına yönelik bu adımları olumlu karşılamıştır.¹⁰³ Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, "Irak'ta yeni hükümetin ve Meclis'in önünde çözüm bekleyen ciddi sorunları tam yetkinlikle ele alabilecek ve ülkede ihtiyaç duyulan güvenlik ve istikrarı tesis edebilecek yapıda, geniş tabanlı bir ulusal uzlaşma hükümetinin süratle kurulmasının temenni edildiğini, Türkiye'nin komşusu Irak'taki siyasi sürece başından beri verdiği güçlü desteği bu anlayışla önümüzdeki dönemde de sürdüreceğini ve siyasi birliğini ve toprak bütünlüğünü koruyan, komşularıyla barışık bir Irak'ı bölgenin istikrarı için vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirdiğini" ifade etmiştir.¹⁰⁴ Türkiye, Maliki'nin hükümeti kurma görevini üstlendikten yaklaşık bir ay sonra çalışmalarını tamamlayıp 20 Mayıs tarihinde güvenoyu alarak göreve başlamasını da memnurlukla karşıladığını ve Şii, Sünni Arap ve Kürt bakanların yer aldığı bu hükümetin Irak'ın siyasi, ekonomik ve güvenlik sorunlarını çözme konusundaki gayretlerini desteklemeye devam edeceğini duyurmuştur.¹⁰⁵

Türkiye bu açıklamalarda dile getirdiği desteğini, özellikle Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasına verdiği önem nedeniyle sürdürmüş, bu çerçevede Irak'taki farklı etnik ve mezhepsel grupların temsilcilerini 28 Temmuz tarihinde İstanbul'da buluşturmuştur. Şii, Sünni Arap, Kürt ve Türkmenlerden oluşan 36 temsilci BM'nin destek-

¹⁰² Alihan Hasanoğlu, "Irak hükümeti Maliki'ye emanet, sorunlar kapıda", *Zaman*, 23 Nisan 2006.

¹⁰³ Semih İdiz, "Irak'ta başbakan tamam, sıra hükümeti kurmaya geldi", *Milliyet*, 24 Nisan 2006.

¹⁰⁴ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Irak'ta Hükümet Kurma Çalışmaları hk.", 23 Nisan 2006.

¹⁰⁵ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Irak'ta kurulan yeni Hükümet hk.", 22 Mayıs 2006.

lediği İstanbul toplantısında, silahlı kuvvetlerin yapılanması, hükümet faaliyetlerinin şeffaflığı ve ülkedeki resmi olmayan silahlı güçlerin silahsızlandırılması gibi konularda görüşlerini anlatma fırsatı buldular. Irak Anayasa Komisyonu eski başkanı Şeyh Humam Hammudi ve Sünni Irak İslam Partisi Genel Sekreteri Ayad Samarrai gibi önemli isimlerin de katıldığı toplantıda silahlı kuvvetlerin sivil kontrolü ve güçler ayrılığı ilkelerine vurgu yapılırken, Irak'ta süren şiddetin önlenmesi konusunda bu tür toplantıların faydalı olduğu ifade edildi.¹⁰⁶ Türkiye'nin şiddetin önlenmesine yönelik bu tür çabaları Irak'taki önemli bütün gruplar tarafından memnuniyetle karşılanmaktaydı. Temmuz başında Türkiye'yi ziyaret eden Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Türkiye'nin Irak'ta istikrarın sağlanmasına yönelik desteği için teşekkür ettikten sonra, "Sünni-Şii çatışmasının giderilmesi için liderliğimize ihtiyacımız var" ifadeleriyle bu desteğin devamını istemişti.¹⁰⁷ Irak'taki asıl belirleyici güç olan Amerikan yönetimi de bu konuda uzun bir süreden beri Türkiye'nin arabulucu faaliyetlerini talep eden bir yaklaşım içindeydi.¹⁰⁸

Türkiye, Irak'ta istikrarın sağlanmasına ve ülkenin toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik desteğini sürdürürken, Kuzey Irak'taki Kürt yönetiminin bağımsızlık yönündeki uygulamalarına da karşı çıkmıştır. Bu çerçevede Eylül ayı içerisinde Irak'ta yaşanan "bayrak tartışması" da Ankara'yı rahatsız etmiştir. 1 Eylül'de Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzani'nin, Kuzey Irak sınırlarındaki Baas rejimini temsil eden tüm Irak bayraklarının kaldırılarak sadece Kürdistan bayrağının asılmasını, Irak bayrağının ise sadece resmi törenlerde Kürdistan bayrağının yanında kullanılmasını ve burada kullanılacak Irak bayrağı konusunda Abdulkerim Kasım öncülüğünde yapılan 1958 devrimi döneminde kullanılan bayrağın tercih edilmesini emretmesi üzerine,¹⁰⁹ 3 Eylül'de bir bildiri yayımlayan Başbakan Maliki, "Meclis'in anayasaya uygun olarak bayrak konusunda bir karar almadığı sürece o anda kullanılmakta olan Irak bayrağının Irak topraklarının her santimetrekaresinde göndere çekilmesi" gerektiğini emretmişti.¹¹⁰ Barzani tarafından atılan bu adımı bağımsız bir

¹⁰⁶ "Iraqi parties meet in Turkey to discuss future", AFP, 28 Temmuz 2006.

¹⁰⁷ Barkın Şık ve Abdullah Karakuş, "Irak'tan mezhep teşekkürü", Milliyet, 4 Temmuz 2006.

¹⁰⁸ US senators urge Turkey to help reach compromise in Iraq, AFP, 23 Mart 2006.

¹⁰⁹ Alihan Hasanoğlu, "Barzani'den bölücü bir adım daha", Zaman, 2 Eylül 2006.

¹¹⁰ "Irak'ta bayrak kavgası", Milliyet, 4 Eylül 2006.

Kürt devleti yolunda yeni bir girişim olarak değerlendiren Türkiye gelişmelerden rahatsızlığını, "Iraklıların ulusal sembollerle oynamanın ülkenin bütünlüğü açısından ne kadar tehlikeli olduğunu anlamak zorunda oldukları" ifadeleriyle dile getirmiştir.¹¹¹

Eylül ayı sonuna doğru Kuzey Irak'taki Kürt parlamentosunda tartışılan Bölgesel Yönetim anayasa taslağında, hükümet binalarında Kürt bayrağının yanında mevcut Irak bayrağının da asılmasının kararlaştırılmasıyla bu tartışmalar hafiflemiştir. Ancak aynı anayasa taslağında, "Kerkük'ün geleceğinin tayini konusunda yapılacak referandumla ilgili federal anayasa maddesinin ihlal edilmesi durumunda, Kürtlerin mevcut durumu gözden geçireceği" ifadeleriyle Kürt bölgesinin Irak'tan ayrılabilmesinin ima edilmesi Türkiye'de rahatsızlığa yol açmıştır.¹¹² Kerkük konusunda Türkiye için bir başka rahatsızlık kaynağı, Ağustos ayı içerisinde Amerikalıların şehrin denetimini peşmergelere bırakması kararıydı. Kuzey Irak'ta yaşayan Türkmenler de bu karara itirazlarını dile getirmişlerdir. Irak Türkmen Cephesi Başkanı Saadettin Ergeç Ağustos ortasında bir grup Iraklı milletvekili ile gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinde, ABD'nin bu kararının olumsuz sonuçlar doğuracağına işaret ederek, peşmergelerin bölgede diğer etnik unsurlara baskı yapacağını ve referandumun sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesine engel olacaklarını ileri sürmüştü.¹¹³

Türkiye, Kerkük konusunda uzun zamandır dile getirdiği uyarılarını BM Genel Kurulu görüşmeleri için New York'ta bulunan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, BM Genel Sekreteri'nin Irak Özel Temsilcisi Eşref Gazi ile yaptığı görüşmede de tekrarlamıştır. BM'nin Kerkük'e ilişkin daha aktif ve yapıcı bir tavır sergilemesini beklediklerini ifade eden Gül, 2007 sonunda yapılması planlanan referandum öncesinde taraflar arasında bir uzlaşma sağlanmasının çok büyük önem arz ettiğini vurgulamıştır. Görüşme hakkında basın mensuplarına bilgi veren Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan da, "Kerkük sorununun herkesin kabul edebileceği bir çözüme ulaştırılmaması durumunda Irak sorununun da içinden çıkılmaz bir hal alacağını" belirterek Türklerle Kürtlerin akraba olduklarını ve bu yüzden sorunun bir Türk-Kürt

¹¹¹ "Turkey wary as Iraqi Kurds hoist Kurdish flag", *Turkish Daily News*, 17 Eylül 2006.

¹¹² "Anayasa'da Kerkük şerhi", *Milliyet*, 26 Eylül 2006; "Turkish delegation warns Kurds over Kirkuk ambitions", *AFP*, 26 Eylül 2006.

¹¹³ Ahu Coşkun, "Kerkük'e peşmerge denetimi sakıncalı", *Milliyet*, 13 Ağustos 2006.

meselesi olarak algılanmasının yanlış olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁴ Türkiye Kerkük'te yapılacak bir referandum sonucunda bu şehrin ve civarının Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne bağlanmasını istemiyor ve böyle bir sonuca yol açacak referanduma karşı çıkarak Kerkük'ün özel bir statüye sahip olmasını savunuyordu.¹¹⁵

Kasım ayında ABD'de yapılan Kongre seçimlerini Irak'ın üçe bölünmesi eğilimi olan Demokrat Parti'nin kazanması ve bunun da etkisiyle giderek bu ihtimalin konuşulmaya başlanması Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Ay sonunda Ürdün'ü ziyaret eden Erdoğan bu ülke liderleriyle yaptığı görüşmelerde, Irak'ın bölünmesini bir iç savaşın başlangıcı olarak gördüğünü ve buna vesile olanları tarihin affetmeyeceğini ifade ederek gelişmelerden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.¹¹⁶ Türkiye'ye döndükten sonra da bu konuda sert uyarılarını sürdüren Erdoğan, "birilerinin Irak'ta bir mezhepler çatışması kurgulayarak ülkeyi bölmeye çalıştığını, ama bu ateşin uzak yakın demeden herkesi yakacağını" ifade ettikten sonra Irak'ı üçe bölmek isteyenlerin aklını başına alması gerektiği, yoksa daha büyük felakete neden olacakları ikazında bulunmuştur.¹¹⁷ 20 Aralık'ta Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamalarda bu konudaki görüşlerini tekrarlayan Erdoğan, Irak'taki 650 000 kişinin hayatını kaybettiği çatışmaların artık iç savaş boyutuna ulaştığını ve Irak'ın bölünmesi durumunda faturanın daha da ağırlaşacağını vurgulamıştır.¹¹⁸

Ekonomik İlişkiler

2006 yılında Türkiye ile Irak arasındaki ekonomik ilişkilerde bir önceki yıla göre kısmi bir gerileme yaşanmıştır. Bunun en belirgin yaşandığı alan dış ticaret olmuştur. İki ülke arasında 2005 yılında 3.209 Milyon Dolar olan dış ticaret hacmi 2006'da 2.965 Milyon Dolara gerilemiştir. Türkiye'nin Irak'a ihracatı aynı dönemde 2.750 Milyon Dolardan 2.589 Milyon Dolara, ithalatı ise 459 Milyon Dolardan 376 Milyon Dolara inmiştir.¹¹⁹ Türkiye'nin ihracatının önemli bir bölümünü petrol ürünleri satışı oluşturmuştur.

¹¹⁴ "Tan: Kerkük Sorunu çözümlenmeli", *Sabah*, 20 Eylül 2006.

¹¹⁵ "Turkey warns Kirkuk referendum may fuel more turmoil in Iraq", *AFP*, 23 Kasım 2006; "Erdoğan: Kerkük özel statüye kavuşturulmalı", *Sabah*, 8 Haziran 2006.

¹¹⁶ "Jordan and Turkey warn against dividing Iraq", *AFP*, 25 Kasım 2006.

¹¹⁷ "ABD'ye Irak salvosu", *Radikal*, 29 Kasım 2006.

¹¹⁸ "Turkish PM calls Iraq turmoil 'civil war'", *AFP*, 20 Aralık 2006.

¹¹⁹ <http://www.deik.org.tr/bultenler/2007619152158Bilgi.doc>

Türkiye ile Irak arasındaki ekonomik ilişkilerin 2006 yılında gelişmesinin bir başka nedeni de, Irak'ta faaliyet gösteren Türk firmalarının bu ülke pazarındaki paylarında yaşanan düşüş olmuştur. Bu gelişmede Türk firmalarına karşı Irak'ta oluşan güvensizliğin temel rolü oynadığı söylenebilir. Türkiye-Irak İşadamları Derneği (TİRİAD) Başkanı İhsan Ünat, "2005 yılı başlarında Erbil Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı 530 yabancı firmadan 388'inin Türk firması olduğu, ancak 2006'da bu sayının 270'e düştüğü" yönündeki açıklamaları bunu doğrulamaktadır.¹²⁰ Bu olumsuzluğa rağmen, özellikle Kuzey Irak'ın havaalanları, karayolları ve arıtma tesisleri gibi altyapı çalışmalarında Türk firmalarının büyük üstünlüğü devam etmiştir. Bu firmaların 2006 yılında Kuzey Irak bölgesinde 1 Milyar Doların üzerinde iş anlaşmaları imzalamaları söz konusu olmuştur. Irak'ın bütün bölgelerinde faaliyet gösteren müteahhitlik firmalarının 2006 yılındaki toplam cirosu ise 1,5 Milyar Doları bulmuştur. Irak'ın genelinde faaliyet gösteren Türk firmalarının sayısı 1000'i geçerken, 2006 yılında bu ülkede çalışan Türk işçilerinin sayısı da 20 000 kişiye ulaşmıştır.¹²¹

Kuzey Irak'ta petrol ve doğalgaz sektörü dışındaki yabancı yatırımların yüzde 85-90 kadarını Türk şirketlerinin yaptığı tahmin edilirken 2006 yılında Türkiye gerek Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ve gerekse özel şirketleriyle bu sektöre de girme konusunda adımlar atmıştır. Şubat ayı içerisinde ABD'ye resmi bir ziyarette bulunan Enerji Bakanı Hilmi Güler, burada görüştüğü Amerikalı yetkililere Irak'ta enerji konusunda işbirliği önererek TPAO'nun bölgede petrol ve doğal gaz aramak istediğini iletmiştir.¹²² Türkiye'nin özel şirketleri Genel Enerji ve Pet Oil de Kuzey Irak'ta 2005 yılında başladıkları petrol arama-çıkarma faaliyetlerine 2006'da devam etmişlerdir.¹²³ Petrol ve inşaat sektörü dışında telekomünikasyon alanında da Türk firması Turkcell bölgede faaliyet gösteren yerel telekomünikasyon şirketleriyle imzaladığı anlaşmalarla Kuzey Irak'ta hizmet vermeye başlamıştır.¹²⁴

Irak'la ekonomik açıdan yaşanan bu canlılığa rağmen 2006 yılında sorunlar da söz konusu olmuştur. Bunlar arasında en önemlisi Irak'a ihracat yapan ya da bu ülkede yatırım yapan Türk firmalarının

¹²⁰ "Türk firmalarının Irak'taki payı geriledi", *Milliyet*, 4 Kasım 2006.

¹²¹ "Silahların gölgesinde 20 bin Türk işçisi var", *Milliyet*, 11 Ocak 2006.

¹²² "Turkey seeks partnership with US to drill for oil, gas in Iraq", *AFP*, 10 Şubat 2006.

¹²³ "Kuzey Irak'ta petrole hücum", *Milliyet*, 23 Kasım 2006.

¹²⁴ Namık Durukan, "Kuzey Irak Turkcell'in kapsama alanında", *Milliyet*, 9 Şubat 2006.

alacaklarını tahsil etme konusunda yaşadıkları sıkıntılar olmuştur. Bu konuda Ocak ortasında Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen'in, 1 Milyar Doları aşan Türk firmalarının alacaklarının ödenmemesi durumunda 21 Ocak'tan itibaren Irak'a petrol ürünleri sevkiyatının durdurulacağı uyarısının ardından, 15 Şubat tarihinde iki ülke arasında bir anlaşma imzalanmış ve sorun büyük ölçüde çözülmüştür.¹²⁵ Diğer bir sorun, Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının Irak tarafında düzenlenen sabotajlar ve benzeri nedenlerle verimli olarak çalıştırılmaması nedeniyle Türkiye'nin uğradığı zararı tazmin etmesi talebiyle Irak hükümetine başvurması, ancak bu konuda beklediği cevabı alamaması olmuştur.¹²⁶ Bunların yanında, Irak'a ihracat yapan firmaların personelinin bu ülkedeki can güvenliğinin sağlanamaması, yüksek vergi oranlarına maruz kalmaları ve Kuzey Irak'la ülkenin diğer bölgelerinde uygulanan yabancı sermaye mevzuatının farklılıklar arz etmesi gibi şikâyetler 2006 yılında Türk-Irak ekonomik ilişkileri alanında sıkça dile getirilen sorunlar arasında yer almıştır.¹²⁷

Türkiye'nin İsrail-Filistin Politikası

2005 yılında Başbakan Erdoğan, Dışişleri Bakanı Gül, Adalet Bakanı Cemil Çiçek ve Enerji Bakanı Hilmi Güler'in ayrı zamanlarda yaptıkları İsrail gezilerinde verilen olumlu mesajlar ve kararlaştırılan işbirliği projeleriyle 2004'ün olumsuz atmosferinden sıyrılıp gelişme trendine giren Türk-İsrail ilişkileri 2006 yılında yaşanan gelişmelerle yeniden olumsuz bir havaya bürünmüştür. Bunda, Hamas'ın Suriye'deki lideri Halid Meşal'in Türkiye'ye davet edilmesi ve İsrail'in Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında önce Gazze ve ardından Lübnan'ı hedef alan saldırılarında çok sayıda insanın hayatını kaybetmesinin yanında, 48 adet ikinci paket F-4 savaş uçağının modernizasyon projesinin beklenildiği gibi İsrail'e verilmemesi, uzun yıllardan beri hazırlıkları yapılan Manavgat Suyu'nun İsrail'e satılması projesinin iptal edilmesi gibi gelişmelerin önemli rolü olmuştur. Gerçekliği tartışılmaz bu gelişmelerin yanında, İsraililerin GAP bölgesinden yoğun bir şekilde toprak satın aldıkları¹²⁸ ve Türkiye'de son yıllarda ölümlere

¹²⁵ "Turkey, Iraq reach agreement over outstanding debt payments", *AFP*, 15 Şubat 2006.

¹²⁶ "Türkiye Irak'tan tazminat talep etti", *Milliyet*, 25 Nisan 2006.

¹²⁷ "Irak'a yiyecek satanlardan 50 Milyon Dolarlık kesinti", *Milliyet*, 25 Temmuz 2006; "Irak'ta yabancı sermaye mevzuatı bolluğu karmaşası", *Milliyet*, 21 Temmuz 2006.

¹²⁸ Bu iddia Türk siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Rahşan Ecevit'in de aralarında bulunduğu birçok kimse tarafından dile getiriliyordu. Öyle ki, bu

yol açarak halkta ciddi korkulara neden olan "kene türlerinin İsrail ajanları tarafından getirildikleri"¹²⁹ yönündeki komplo teorisi ürünü iddiaların da halkın nezdinde zaten son derece olumsuz olan İsrail imajının daha da kötüleşmesine sebep olarak iki ülke ilişkilerindeki olumsuz havaya az da olsa katkıda bulunduğu söylenebilir. Haziran başında Cumhurbaşkanı Sezer'in İsrail'e gerçekleştirdiği gezi ve Türkiye'nin İsrail'i memnun edecek şekilde BM çerçevesinde oluşturulan uluslararası Lübnan barış gücüne asker göndermesi de ilişkilerdeki bu kötüleşmeyi engellemeye yetmemiştir.

Hamas Ziyareti

Filistin'de 25 Ocak'ta yapılan seçimlerde Hamas'ın 76 Milletvekili kazanarak 132 sandalyeli mecliste mutlak çoğunluğu elde etmesinin ardından, İsrail ve ABD'den gelen, şiddete son vermediği görüşlerini değiştirmedeği ve İsrail'i tanımadığı sürece Hamas'ın muhatap alınmayacağı yönündeki açıklamalara karşın,¹³⁰ Türk Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, 10 yıl aradan sonra Filistin'de yeniden yapılabilen seçimlerin sorunsuz bir şekilde başarıyla tamamlanmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra, "seçim sonuçlarının, bölgemizi ilgili BM kararları doğrultusunda adil, kapsamlı ve kalıcı barış ve istikrar tesis edilmesi hedefine yaklaştırmasını temenni ediyoruz" ifadelerini kullanmıştır.¹³¹ Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül de Hamas'ın seçim zaferiyle ilgili olarak bir yandan ABD ve İsrail'e, Filistin halkının tercihine saygı duyulması ve Hamas'a fırsat tanınması mesajı verirken diğer yandan da Hamas'a, uluslararası destek kazanabilmek için sorumlu davranması çağrısında bulunmuşlar ve Türkiye'nin taraflar arasında arabuluculuğa hazır olduğunu ifade etmişlerdi.¹³²

Türkiye'den gelen bu açıklamalardan Ankara'nın Hamas'ı muhatap alacağı işaretini alan Washington ve Tel Aviv'in, terör örgütü

iddialar karşısında DSP Genel Merkezi'ne altı sayfalık bir açıklama gönderen İsrail'in İstanbul Başkonsolos Yardımcısı Moşe Kanhi, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü verilerinin İsrail konusundaki iddiaları yalanladığını ifade etmiştir. Utku Çakırözer, "Bir santim bile toprak almadık", *Milliyet*, 15 Haziran 2006.

¹²⁹ "Keneyi İsrail ajanları mı getirdi", *Milliyet*, 25 Temmuz 2006.

¹³⁰ "ABD sert AB ılımlı", *Radikal*, 27 Ocak 2006; "Ortadoğu'da barışa darbe", *Sabah*, 27 Ocak 2006.

¹³¹ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "25 Ocak 2006 Tarihinde Düzenlenen Filistin Ulusal Yönetimi Yasama Konseyi Seçimleri hk.", 26 Ocak 2006.

¹³² Utku Çakırözer, "Davet yok, ama ziyaret olabilir", *Milliyet*, 15 Şubat 2006.

olarak niteledikleri Hamas'la görüşülmemesi yönündeki taleplerine rağmen,¹³³ Hamas'ın siyasi lideri Halid Meşal başkanlığında bir heyet 16 Şubat tarihinde Türkiye'ye gelerek Dışişleri Bakanlığı ve AKP merkezinde başta Dışişleri Bakanı Abdullah Gül olmak üzere birçok yetkiyle görüşmelerde bulundu.¹³⁴ Ankara'da kendilerine, Filistin'de artık sahip oldukları sorumluluğun bilincinde hareket etmeleri, şiddeti bırakarak İsrail'le masaya oturmaları ve İsrail ile Filistin'in bağımsız iki devlet olarak var olmalarını kabul etmeleri tavsiyesinde bulunularak uluslararası toplumun beklentileri aktarıldı. Filistin heyeti başkanı Meşal de görüşmelerde, Türkiye'den Filistin halkı ve geleceği için çok ciddi ve yararlı tavsiyeler aldıklarını, bölgenin istikrara kavuşması açısından Türkiye'nin tavsiyelerini önemsediklerini ve Türkiye ile gelecekte de işbirliği içinde olmaya devam edeceklerini ifade ettikten sonra, Batı'nın güçlü olan İsrail'in yanında yer aldığı şikâyetini dile getirip uluslararası yardımların kesilmemesi konusunda Türkiye'nin yardımını talep etmiştir.¹³⁵

Ziyarete yönelik yurtdışından ve ülke içinden gelen eleştiriler karşısında Dışişleri Bakanı Gül, demokratik yollarla gerçekleştirilen seçimlerin ardından iktidara gelen Hamas'ın ziyaretinin yadırganmaması gerektiğini, bu ziyaretin uluslararası çevrelerin Türkiye'den beklentilerine cevap vermek ve barışı desteklemek amacıyla gerçekleştirildiğini söylerken,¹³⁶ Dışişleri Bakanlığı yaptığı basın açıklamasında, ABD ve İsrail'den gelen tepkileri azaltmak amacıyla ziyaretin Türkiye'nin değil Hamas heyetinin talebiyle gerçekleştiğini ifade etmek ihtiyacı hissetmiştir.¹³⁷ Washington ve Tel Aviv'in tepkisini sınırlı tutmak için Türkiye'nin seçtiği bir başka yol ise Hamas heyetinin görüşme programında Başbakan Erdoğan'ın yer almamasıydı.¹³⁸

¹³³ Utku Çakırözer, "İsrail 'Hamas'la görüşmeyin' dedi", *Milliyet*, 15 Şubat 2006.

¹³⁴ Serkan Demirtaş vd. "Hamas Bombası", *Radikal*, 17 Şubat 2006.

¹³⁵ Süleyman Kurt ve Erdal Şen, "Ankara'dan Hamas'a uyarı: Şiddeti bırak, masaya otur", *Zaman*, 17 Ocak 2006.

¹³⁶ "Hamas'ın ziyareti barışı desteklemeye yönelik bir adım", *Zaman*, 16 Şubat 2006.

¹³⁷ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "16 Şubat 2006, Hamas Heyetinin Ziyareti hk.", 16 Şubat 2006.

¹³⁸ "Başbakan Erdoğan Hamas heyetiyle görüşmeyecek", *Zaman*, 16 Şubat 2006. Bazı yayın organları, Erdoğan'ın tepkiler üzerine Meşal ile görüşmeyi son anda iptal ettiğini de yazdılar. "Batı bastırdı görüşme iptal", *Sabah*, 17 Şubat 2006.

Ancak bu adımlar, Türkiye'nin kendi Ortadoğu politikasını artık kendi tarihi-kültürel sorumlulukları ve kendi ekonomik-siyasi çıkarları doğrultusunda şekillendirme arzusunda hareket etmeye çalıştığına alışamayan İsrail ve ABD'nin ziyarete yönelik sert açıklamalarını engelleyemedi. Amerikan yönetimi, böylesine hassas bir konuda kendileriyle haberleşilmeden adım atılmasını üzüntüyle karşıladıklarını açıklarken, İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni Dışişleri Bakanı Gül ile yaptığı telefon görüşmesinde, uluslararası toplumun Hamas'tan beklentilerinin karşılanması sağlanmadan Türkiye'nin arabuluculuğunun gereksiz olduğunu ifade ettikten sonra ziyaret nedeniyle duydukları hayal kırıklığını dile getirip Türkiye'ye protestolarını iletirken, İsrail Başbakanlık Sözcüsü Raanan Gissin, "biz Abdullah Öcalan ile bir araya gelsek siz ne hissederdiniz" ifadeleriyle Türkiye'nin Hamas'la görüşmesinin kendilerinin PKK ile görüşmesine eşdeğer olduğuna işaret etmiştir.¹³⁹

PKK konusunun bu şekilde Hamas ile ilişkilendirilmesi Ankara'yı çok rahatsız etmiş, Dışişleri Bakanlığı aynı gün yaptığı açıklamada, İsrail tarafından verilen "talihsiz" beyanattaki "benzetmelerin tamamen yersiz ve yanlış olduğu" ifade edilerek, "muhtemelen iç politika saikiyle yapıldığı anlaşılan bu beyandan duyulan memnuniyetsizlik" dile getirilmiştir.¹⁴⁰ Ayrıca Ankara'daki İsrail Büyükelçisi Pinhas Avivi'ye de söz konusu açıklamalardan duyulan rahatsızlık bir telefon görüşmesiyle iletilmiştir. Ancak İsrail tarafı geri adım atmak yerine Türkiye'ye yönelik suçlamalarını sürdürmüş, Avivi bu görüşmede Dışişleri Bakanlığı yetkililerine, "PKK konusunda gösterilen hassasiyetin aynı şekilde bir terör örgütü olarak gördükleri Hamas konusunda neden gösterilmediğini anlamadıklarını, PKK Türk kanı dökerken Hamas'ın da İsraililerin kanını döktüğünü ifade ederek, dökülen Türk kanununun İsrail kanından daha mı değerli olduğu" sorusunu sormuştur. Dışişleri yetkilileri ise Hamas'ın, PKK'dan farklı olarak İsrail'in izin verdiği demokratik seçimler sonucu iktidara geldiğini, bu yüzden ikisinin bir tutulmasının mümkün olmadığını ve asıl önemli olan konunun Hamas'la görüşmek değil ona verilen mesajların içeriği olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁴¹

¹³⁹ "İsrail: Öcalan'ı kabul etsek ne hissederdiniz", *Sabah*, 17 Şubat 2006.

¹⁴⁰ "Turkey regrets Israel's parallel between Hamas, Kurdish rebels", *AFP*, 17 Şubat 2006; Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail Başbakanlık Sözcüsünün Açıklaması hk.", 17 Şubat 2006.

¹⁴¹ Utku Çakırözer, "Kan tartışması", *Milliyet*, 18 Şubat 2006.

İsrail Büyükelçisi Türkiye'ye karşı tavrını Dışişleri Bakanlığı'nun 20 Şubat'ta kendisini Hamas ziyareti konusunda bilgilendirmek amacıyla davet ettiği brifinge katılmayarak devam ettirmiştir. Hamas'ın İsrail konusunda ne düşündüğünün açık olduğunu ve bu konuda bilgilendirilmeye ihtiyaç duymadıklarını söyleyen Büyükelçi Avivi, İsrail'den gelen talimat doğrultusunda söz konusu brifinge katılmama kararı aldığını ifade etmiştir.¹⁴² Ancak Türkiye'nin Ortadoğu politikalarını baskı altına alma konusunda ABD'de sahip olduğu güçlü lobiye rağmen belli bir tepkinin ötesine gitmenin Ankara'da daha ters reaksiyonlara yol açabileceğini bilen İsrail hükümeti bu protestocu tavrın hemen ardından Türkiye ile ilişkileri ne kadar önem verdiklerini gösteren adımlar atmayı da ihmal etmemiştir. Bu çerçevede, 20 Şubat'ta Dışişleri Bakanlığı'nun brifingine katılmayı reddeden Büyükelçi Avivi 21 Şubat'ta AKP Genel Merkezi'ne giderek Genel Başkan Yardımcıları Şaban Dişli ve Akif Gülle ile görüşmüştür. Görüşme sonrasında yaptığı açıklamalarda Avivi, Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin olumlu olduğunu, bu iyi ilişkilerin sürdürülmesinin iki taraf için de önemli olduğunu ve ilişkilerin Hamas ziyareti öncesinde planlandığı gibi devam edeceğini ifade ederek bu konunun iki ülke ilişkilerine zarar vermesini istemediklerinin işaretini verdi.¹⁴³

Bu konuda bir başka işaret de Ariel Şaron'un hastalığı nedeniyle 4 Ocak'tan beri Başbakanlık yetkilerini de kullanan Başbakan Vekili Ehud Olmert'den geldi. 23 Şubat'ta Başbakan Erdoğan'ı telefonla arayan Olmert, dostluğuna önem verdikleri Türkiye'ye itimatlarının tam olduğunu ve geleceğe bakarak ilişkileri daha ileriye götürmek istediklerini vurguladı.¹⁴⁴ Bu konuda son olarak, 28 Mayıs'ta Türkiye'ye resmi bir ziyaret yapan İsrail Dışişleri Bakanı Hamas ziyareti meselesinin geçmişte kaldığını ifade etse de,¹⁴⁵ Türk hükümetinin Ortadoğu politikasını İsrail ve ABD'deki İsrail lobisinin ipoteği altından kurtarmak isteyen politikasının göstergelerinden birisi olarak bu konu Türk-İsrail ve Türk-Amerikan ilişkilerinde olumsuz rol oynamaya devam etmiştir.¹⁴⁶

¹⁴² Utku Çakırözer, "Avivi brifingi kabul etmedi", *Milliyet*, 21 Şubat 2006.

¹⁴³ "Avivi: Geleceğe bakmak lazım", *Zaman*, 22 Şubat 2006.

¹⁴⁴ "Olmert: Size itimatımız tam", *Milliyet*, 24 Şubat 2006.

¹⁴⁵ "Israeli FM says Hamas dispute 'in the past' ahead of Turkey visit", *AFP*, 27 Mayıs 2006.

¹⁴⁶ Ali H. Aslan, "Neocon-Musevi ittifakının gazabı", *Zaman*, 10 Nisan 2006.

İsrail'in Gazze ve Batı Şeria Saldırıları

2006 yılında Türk-İsrail ilişkilerinde gerginliğe yol açan bir başka konu İsrail'in 28 Haziran'da Gazze Şeridi'ne ve 13 Temmuz'da Lübnan'a yönelik olarak başlattığı saldırılar olmuştur. Çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği bu saldırılara Türkiye hükümetinin tepkisi her ne kadar kamuoyunun beklentilerinin gerisinde kalsa da İsrail'le ilişkilerde ciddi bir gerginlik yaşanmıştır.

25 Haziran tarihinde Filistinli grupların Kerem Şalom geçiş noktasına saldırıp iki İsrail askerini öldürüp birini kaçırmalarının ardından İsrail Dışişleri Bakanı Livni, Dışişleri Bakanı Gül'ü arayarak kaçırılan askerin serbest bırakılması konusunda Türkiye'den yardım istemişti. Bu talep üzerine Filistin Başbakanı İsmail Haniye'yi arayan Gül, bölgede şiddetin tırmanmasını önlemek için kaçırılan askerin biran önce serbest bırakılmasını temenni ettiğini söylemiş, Haniye de sorunları diplomasi yoluyla çözmeye çalıştıklarını, ancak İsrail'in saldırgan tavrının buna izin vermediğini dile getirerek hükümetinin istikrarın korunması konusunda her şeyi yapmaya kararlı olduğunun altını çizmişti.¹⁴⁷

Ancak, esir askerin kurtarılması konusunda Türkiye'den yardım isteyen İsrail'in aynı zamanda kaçırılan askeri kurtarma gerekçeyle 28 Haziran'da Gazze Şeridi'ne yönelik kapsamlı bir saldırı başlatması, Tel Aviv'in asıl amacının 2005 yılında çekildiği Gazze Şeridi başta olmak üzere Filistin'e yönelik saldırılarla Hamas hükümetinin devrilmesiyle sonuçlanacak bir kaosa yol açmak olduğu yönünde yorumlar yapılmasına neden olmuştur. Çünkü "Yaz Yağmurları" adı verilen İsrail saldırısında Gazze Şeridi'nde ve Batı Şeria'da üniversiteler ve hastaneler de dâhil olmak üzere kamu binaları, elektrik ve su gibi hizmetlerin sağlandığı altyapı tesisleri ile fabrikalar ve insanların yaşadıkları binalar hedef alınırken, Başbakan Haniye'nin de ofisi bombalanmış ve sekizi bakan olmak üzere otuzun üzerinde Filistin'li milletvekili ile çok sayıda yerel yönetici tutuklanarak İsrail hapishanelerine atılmıştır.¹⁴⁸

¹⁴⁷ "İsrail Türkiye'den yardım istedi", *Milliyet*, 28 Haziran 2006.

¹⁴⁸ "Filistin kan ağlıyor", *Radikal*, 1 Temmuz 2006; "İsrail Gazze'deki İslam Üniversitesi'ne hava saldırısı düzenledi", *Zaman*, 29 Haziran 2006; "İsrail göz açtırmıyor", *Radikal*, 3 Temmuz 2006; Mustafa Bağ, "İsrail, bir askeri için Gazze'yi ateşe verdi", *Zaman*, 29 Haziran 2006.

Bir ayda 100'den fazla Filistinli'nin ölümüne yol açan saldırıların başladığı gün bir açıklama yapan Türk Dışişleri Bakanlığı, gerginliğin tırmanmasından dolayı duyduğu kaygıyı dile getirdikten sonra, bunun Filistinli grupların ortak bir siyasi zemin oluşturma konusunda ilerleme kaydettikleri bir dönemde cereyan etmesinin bir talihsizlik olduğu ve barış istemeyen çevrelerin çıkarlarına hizmet edeceğini belirtilerek, krizin önlenmesi için kaçırılan İsraili askerin İsrail'e teslim edilmesi ve İsrail'in saldırılarının da son bulması çağrısı yapılmıştır.¹⁴⁹ Ancak İsrail saldırılarında ölü sayısının her geçen gün artması ve buna karşı Türk kamuoyundaki infialin tırmanması üzerine¹⁵⁰ Başbakan Erdoğan 30 Haziran'da İsrail Başbakanı Ehud Olmert ve Filistin Başbakanı İsmail Haniye ile görüşerek itidal çağrısında bulundu. Haniye'ye zarar gören altyapı tesislerinin yeniden inşası konusunda yardım sözü veren Erdoğan, Olmert'e de Filistinli yöneticilerin kaçırılan askerin bulunması konusunda çalıştıklarını söyleyerek sabırlı olmasını tavsiye etti.¹⁵¹ Başbakan Erdoğan bu temaslarından bir gün sonra yaptığı bir başka açıklamada, sekiz Filistinli Bakanın ve elliden fazla milletvekiliyle yerel yöneticinin İsrail tarafından tutuklanmasını eleştirerek bunun Ortadoğu barışına katkı sağlayacak bir adım olmadığını ifade ederek İsrail'in saldırganlığından rahatsızlığını dile getirmiştir.¹⁵²

Dışişleri Bakanlığı da aynı gün yaptığı açıklamada Filistin Ulusal Yönetimi'nin seçilmiş bakanları ile milletvekillerinin tutuklanmalarının ve Filistin'in zaten yetersiz olan altyapısının tahrip edilmesinin kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir: "Bu çeşit orantısız tepkiler, Filistin halkının sıkıntılarını daha vahim hale getirmekle kalmayıp, barış sürecinde bugüne kadar sağlanan kazanımları da yok etmektedir. Bu saldırılar ayrıca, genç nesillerin intikam ve düşmanlık duygularıyla beslenmelerine yol açmakta, ilerde yanyana yaşama imkânlarını zarara uğratmaktadır. Mevcut krizin daha da vahim noktalara ulaşmaması için Filistinli Bakan ve Milletvekillerinin bir an önce serbest bırakılmalarını; İsrail'in askeri operasyonlarını durdurmasını ve

¹⁴⁹ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail Ordusu'nun Gazze Şeridi'ne Girmesi hk.", 28 Haziran 2006.

¹⁵⁰ "Sivil halkı bombalayan İsrail Beyazıt Meydanı'nda protesto edildi", *Zaman*, 30 Haziran 2006; "Filistin'e destek eyleminde İsrail ve ABD bayrakları yakıldı", *Zaman*, 1 Temmuz 2006.

¹⁵¹ "Erdoğan itidal telkin etti", *Radikal*, 1 Temmuz 2006.

¹⁵² Turkish PM slams Israel's Gaza operation, arrest of Palestinian politicians", *AFP*, 1 Temmuz 2006.

Filistinli grupların rehin tuttıkları İsrail askerinin serbest bırakılması yönünde sürdürülmekte olan uluslararası girişimlerin netice vermesine imkân sağlamalarını bekliyor ve tüm tarafları kuvvet kullanımı ve şiddete son vermeye davet ediyoruz.”¹⁵³

Başbakan Erdoğan ABD Başkanı Bush ile 1 Temmuz'da yaptığı telefon görüşmesinde de İsrail'in orantısız güç kullanmasının sorunu daha da ağırlaştırdığını belirtip, Filistinli makamların kayıp askerin bulunması konusunda ihtiyaç duydukları zamanın kendilerine tanınması konusunda Washington'un İsrail nezdinde çaba göstermesinin çözüme katkı sağlayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.¹⁵⁴

Türkiye krizin sona erdirilmesi için Suriye'nin Filistinliler üzerindeki nüfuzunu kullanmasını sağlamak amacıyla bu ülke nezdinde de girişimde bulunmuştur. Başbakanlık Başdanışmanı Büyükelçi Ahmet Davutoğlu Suriye'ye giderek görüştüğü Devlet Başkanı Beşar Esad'a, sorunun çözümü konusunda bütün bölge ülkelerinin katkıda bulunması gerektiğini iletmiştir. Türkiye'nin bu girişiminden dolayı Amerikan Dışişleri Bakanı Rice'ın Washington'da görüştüğü Dışişleri Bakanı Gül'e teşekkür etmesi bu ziyaretin ABD ve İsrail'in arzuları çerçevesinde yapıldığı yorumlarına yol açmıştır.¹⁵⁵ Davutoğlu daha sonra bir gazeteciye yaptığı açıklamada bunu doğrulamış ve Suriye'de Esad ve Halid Meşal ile görüşmesini ABD ve İsrail'in istediğini açıklamıştır.¹⁵⁶

Sonuç olarak, İsrail'in kaçırılan bir askerini kurtarmak gerekçeyle 28 Haziran'da önce Gazze Şeridi'ne yönelik olarak başlattığı, ardından Batı Şeria'yı da içerecek şekilde bütün Filistin topraklarını hedef alan ve 100'den fazla Filistinli sivilin ölümüne neden olan saldırıları karşısında Türkiye hükümeti her iki tarafa da sorunu barışçı yöntemlerle çözmeyi tavsiye eden, şiddete başvurdukları için her iki tarafı da eleştiren, zaman zaman İsrail'i biraz daha fazla eleştiren bir politika izlemiştir. İsrail'in, Başbakan Erdoğan'ın 2004 yılında kendisini "devlet terörü" uygulamakla suçladığı saldırgan politikalarından çok farklılık göstermeyen bu saldırıları karşısında Türkiye hükümetinden benzer suçlamalar gelmemiş, sadece "orantısız güç" kullan-

¹⁵³ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Filistin'de Yaşanan Son Gelişmeler hk.", 1 Temmuz 2006.

¹⁵⁴ "Filistin diplomasisi", *Radikal*, 2 Temmuz 2006.

¹⁵⁵ Yasemin Çongar, "Şam adresi Bush ve Olmert'ten", *Milliyet*, 6 Temmuz 2006.

¹⁵⁶ Taha Akyol, "Türkiye, Amerika ve İsrail", *Milliyet*, 21 Temmuz 2006.

makla eleştirilmesi söz konusu olmuştur. Türk-İsrail ilişkilerindeki, ABD ve oradaki İsrail lobisinin de çok önemli bir yere sahip oldukları "denge" ancak buna müsaade etmiştir.

Lübnan "Savaşı"

İsrail'in Lübnan saldırısı Gazze'dekine benzer bir şekilde başlamıştır. 12 Temmuz'da Hizbullah savaşçılarının İsrail sınırında gerçekleştirdikleri bir saldırıda üç İsrail askerini öldürüp ikisini kaçırmaları ve rehin alınan askerlerin serbest bırakılması karşılığında İsrail hapisanelerinde bulunan Filistinli mahkûmların serbest bırakılmalarına İsrail'in tepkisi Lübnan'a saldırı harekâtının başlatılması oldu. 13 Temmuz'da başlayan İsrail saldırılarında Hizbullah ve Lübnan ordu birliklerinin yanında havaalanları, köprüler, yollar ve fabrikalar gibi sivil hedeflerin bombalanması Türkiye dâhil birçok ülkenin tepkisini çekmiştir.

Türk Dışişleri Bakanlığı 14 Temmuz'da yayınladığı bir açıklamada, bölgede gerginliğin giderek tırmanan bir çatışmaya dönüşmesinden duyulan üzüntü dile getirdikten sonra, Hizbullah'ın kaçırdığı askerleri serbest bırakması ve İsrail'in de saldırılarına son vermesi çağrısında bulunmuştur: "İsrail'in aşırı güç kullanımı korumasız sivil halkta can kaybına yol açtığı gibi, altyapının tahribi neticesi halkın hayatının felce uğraması, sadece çatışma bölgelerinde değil, çok geniş bir coğrafyada tepkilerin yaygınlaşmasına ve derinleşmesine yol açmakta, Ortadoğu'da yıllardır özlemi duyulan, bölge insanların barış içinde beraberce yaşama duygularını köreltmekte, bu hedefe ulaşmayı giderek zora sokmaktadır."¹⁵⁷

Türkiye'nin ateşkes konusundaki çağrılarını İsrail Başbakan Yardımcısı Şimon Peres'in 20 Temmuz'da, İsrail'in düşmanlarının saldırılarını durdurma niyetleri olmadığını söyleyerek ret cevabı vermesi¹⁵⁸ ve İsrail saldırılarında sivil can kayıplarının artması sonucu Türkiye'den gelen eleştiriler de artmaya başlamıştır. 20 Temmuz'da Dışişleri Bakanı Gül'ün, İsrail'in Lübnan saldırısının da etkisiyle Türkiye'de Batı karşıtlığının arttığını vurgulamasının ardından,¹⁵⁹ Başba-

¹⁵⁷ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "Ortadoğu'da Meydana Gelen Son Gelişmeler hk.", 14 Temmuz 2006; "Turkey slams Israel on Lebanon strike", AFP, 14 Temmuz 2006.

¹⁵⁸ "Peres rejects Turkey's cease-fire appeal", AFP, 20 Temmuz 2006.

¹⁵⁹ "Anti-west feelings grow in Turkey: Turkish FM", AFP, 20 Temmuz 2006.

kan Erdoğan da Amerikan Başkanı Bush ile yaptığı bir telefon görüşmesinde, İsrail'in saldırılarının Lübnan'ın demokratik yollarla seçilmiş hükümetini zaafa uğrattığını söyleyerek ateşkesin sağlanması konusunda ABD'nin İsrail üzerindeki nüfuzunu kullanmasını istedi. Bush da, Lübnan hükümetine destek verilmesi konusunda Erdoğan'la aynı görüşleri paylaştığını, Lübnan'da yaşananlardan Hizbullah'ın sorumlu olduğunu belirtip, krizin çözülmesi konusunda Hizbullah'a destek veren Suriye'ye baskı yapılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁶⁰ Bu telefon görüşmesi iyi analiz edildiğinde, ABD ile Türkiye'nin Ortadoğu sorunları konusunda ne kadar farklı düşündükleri bir kez daha anlaşılacaktır. Washington, Ankara'nın iyi ilişkilerini sürdürmek istediği Şam yönetimine baskıyı savunurken, Türkiye, ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan İsrail'in fazla ileri gittiğini düşünmekteydi.

Bu arada, Lübnan'daki Avustralya vatandaşlarının ülke dışına çıkarılmasıyla görevli bir Türk gemisinin de İsrail saldırganlığına hedef olması Türkiye'deki İsrail karşıtlığını ve dolayısıyla hükümet üzerindeki baskıyı artırmıştır. 25 Temmuz günü Kıbrıs-Lübnan arasında İsrail hücum botları tarafından ateş açılan ve saatlerce bekletilen Akçakoca isimli Türk tahliye gemisi konusunda açıklama yapan Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, Dışişleri Bakanlığı'nın olayın nedenini araştırdığını ifade ettikten sonra, o tarihe kadar Kanada, İsveç, Avustralya ve Danimarka uyruklu 7.195 sivilin Lübnan'dan Mersin'e getirildiğini, bu sayının onbinleri bulabileceğini de belirtmiş ve bunlar arasında 1.000'den fazla Türk vatandaşının da bulunduğu ve artık Lübnan'da kurtarılmayı bekleyen Türk vatandaşı bulunmadığı bilgisini vermiştir.¹⁶¹

İsrail saldırılarının Lübnan içerisinde de yüzbinlerce kişiyi evlerini terk edip mülteci konumuna getirmesi, İsrail ordusunun kimyasal silah kullandığı yönündeki haberlerin ve ülkedeki ölü sayısının hızla artması Türkiye'deki tepkileri de artırmıştır.¹⁶² 30 Temmuz'da İsrail uçaklarının Güney Lübnan'daki Kana kasabasını bombalamaları sonucu 37'si çocuk olmak üzere 60'dan fazla sivilin hayatını kaybetmesi

¹⁶⁰ Abdullah Karakuş, "Erdoğan'dan Bush'a 'artık yeter' telefonu", *Milliyet*, 21 Temmuz 2006.

¹⁶¹ "Israeli gunboats fire, stop Turkish evacuation ship: minister", *AFP*, 25 Temmuz 2006.

¹⁶² Taha Akyol, "İsrail ve Nazi taktikleri", *Milliyet*, 17 Temmuz 2006; Murat Utku ve Kenan Ekinci, "Yarasız cesetler kimyasal kanıtı", *Milliyet*, 28 Temmuz 2006.

üzerine Türkiye'nin tepkisi sertleşmiştir. Dışişleri Bakanlığı aynı gün yayınladığı bir açıklamada sivil insanları hedef alan bu saldırıyı "şiddetle kınadığını" açıklamıştır. İsrail'in orantısız güç kullanımını sonucunda ölen Lübnanlı sivillerin sayısının 600'ü aştığının ve tahrip edilen altyapı nedeniyle ülkenin büyük bir insani krize sürüklendiğinin altının çizildiği açıklamada çatışmaların son bulması uyarısı yapılmıştır: "Bölgedeki krizin daha vahim bir hal almasına izin verilmeden biran önce İsrail'in Lübnan'a yönelik saldırılarını durdurmasını, İsrail topraklarına yönelik roket saldırılarının sona erdirilmesini ve acilen ateşkes ilan edilmesini talep ediyoruz."¹⁶³

Başbakan Erdoğan da özellikle bu saldırı sonrasında İsrail'i hedef alan eleştirilerin dozunu artırmıştır. İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) İsrail'in saldırılarıyla ilgili Malezya'da yaptığı toplantıya katılan Erdoğan, "Nefret tohumları eken ve radikalizme götüren bir savaş" olarak nitelendirdiği Lübnan saldırısının tahammül sınırlarını zorlamaya başladığını ve medeniyetler çatışması eksenli küresel bir yangının işareti olarak algılanması gerektiğini ifade etmiştir. Erdoğan ayrıca "bugün dokunulmayanlar, yarın bana dokunulmayacak rehaveti içine girmesin" sözleriyle İsrail saldırılarına seyirci kalan ülkeleri eleştirmiştir. Bu eleştiriler, saldırıların durdurulması konusunda BM kararı çıkmasını engelleyerek İsrail'e rahat hareket etme imkânı veren Batılı ülkeler kadar, söz konusu İKÖ zirvesine devlet ya da hükümet başkanı düzeyinde katılmayan Arap ülkelerini de hedef almıştır.¹⁶⁴

İsrail'in Lübnan saldırılarına yönelik Türkiye'den yükselen tepkiler sadece hükümetten gelmemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 263 üyesi bulunan Türk-İsrail Parlamentolar Arası Dostluk Grubu'na mensup milletvekilleri gruplar halinde istifa ettiler.¹⁶⁵ 8 Ağustos'a kadar süren istifaların ardından grubun üye sayısı 48'e düşerken istifa eden milletvekillerinin bazıları, Lübnan halkına destek olmak gerekçesiyle Türkiye-Lübnan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu'na üyelik başvurusunda bulundular. İstifa eden milletvekilleri arasında yer alan CHP'li Feridun Ayvazoğlu İsrail'e tepkisini şu sözlerle dile getirmiştir: "Bir insanlık suçu işleyen, masum insanlara,

¹⁶³ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail'in Lübnan'a Düzenlediği Son Saldırısı Hk.", 30 Temmuz 2006.

¹⁶⁴ İpek Yezdani, "Bugün dokunulmayanlar sakın rehavete kapılmasın", *Milliyet*, 4 Ağustos 2006.

¹⁶⁵ "Turkish MPs quit Israeli friendship group in protest", *AFP*, 1 Ağustos 2006.

çocuk ve sivillere karşı suç işleyenlere karşı dostluk bağımızı koparıyoruz. İsrail devlet terörü yapıyor. Bu tür katliamlar yapan ülke dostumuz olamaz. Dost olmak istediğimiz bir ülke mazlum milletlere karşı haince saldırı yapacaksa, bu durum 'biz onlara kefiliz' anlamı taşımaz."¹⁶⁶ İstifa eden bir diğer milletvekili AKP'li Beşir Hamidi de, Türk halkını derinden yaralayan İsrail saldırılarının Ortadoğu'da telafisi imkânsız süreçlere neden olacağını belirtip İsrail'i kınadığını açıklamıştır.¹⁶⁷ Türkiye-Filistin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı, AKP'li milletvekili Hüseyin Tanrıverdi ise, İsrail'in Kana'da gerçekleştirdiği katliamın Hitler'i bile aratır nitelikte olduğunu, BM, ABD ve Batılı ülkelerin desteğiyle Ortadoğu'da terör estiren İsrail'in, yakın bir gelecekte yaptıklarının sonucunu göreceğini ifade etmiştir.¹⁶⁸

Saldırıların yoğunlaştığı dönemde, Türk-İsrail Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Vahiy Kirişçi İsrail'in Ankara Büyükelçisi Pinhas Avivi'nin telefonlarına çıkmazken TBMM Başkanı Bülent Arınç, İsrail'in saldırganlığına gözlerini kapatıp Lübnan'ın çılgınlıklarına kulaklarını tıkayan ülkelerin yakın bir gelecekte Lübnan'ın durumuna düşme ihtimallerinin yüksek olduğunu dile getirip "bitaraf olanın bertaraf olacağını" vurgulamıştır. Arınç ayrıca, BM Güvenlik Konseyi'nde uzun tartışmalara rağmen acil bir ateşkes kararı çıkmamasını da eleştirerek, ateşkesin İsrail'in lehine olacak şekilde yapılması yönündeki çabaların da İsrail'in saldırganlığı kadar üzücü olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁹ Hükümet ve TBMM'den gelen bu tepkilere paralel olarak toplumun değişik kesimleri de İsrail'i protesto amacıyla birçok gösteri düzenlenmiştir.¹⁷⁰

BM Güvenlik Konseyi'nin 11 Ağustos'ta 1701 sayılı kararının Lübnan, Hizbullah ve İsrail tarafından kabul edilmesiyle Ağustos ortasında ateşkesin yürürlüğe girmesinin ardından kalıcı barışın sağlanması ve Türkiye'nin bu konuda muhtemel katkılarının konuşulması amacıyla Dışişleri Bakanı Abdullah Gül İsrail ve Filistin'i kapsayan bir geziye çıkmıştır. 20 Ağustos'ta bölgeye giden Gül, İsrail Başbakanı

¹⁶⁶ Saliha Çolak, "Dostluk grubu krizi", *Milliyet*, 2 Ağustos 2006.

¹⁶⁷ "AK Partili Hamidi İsrail Dostluk Grubundan istifa etti", *Zaman*, 3 Ağustos 2006.

¹⁶⁸ Saliha Çolak, "CHP, İsrail dostluk grubunu terk etti", *Milliyet*, 3 Ağustos 2006.

¹⁶⁹ "Vahşeti görmeyen bölge ülkeleri imtihanı kaybetti", *Zaman*, 12 Ağustos 2006.

¹⁷⁰ Osman Kara, "Türkiye ayakta", *Milliyet*, 15 Temmuz 2006; Dinçer Şeref, "Meydanlarda İsrail'e öfke yağdı", *Milliyet*, 21 Ağustos 2006; "Kadıköy'de buluşan sağ ve sol İsrail'i protesto etti", *Zaman*, 21 Ağustos 2006.

Ehud Olmert, Dışişleri Bakanı Tzipi Livni ve Savunma Bakanı Amir Peretz ile yaptığı görüşmelerde, yaşananlardan alınması gereken dersler olduğunu, ateşkesin ortaya çıkardığı yeni fırsat doğrultusunda yapılacak ilk işin İsrail askerlerinin ve Filistin'in seçilmiş yöneticilerinin serbest bırakılması olduğunu vurgulamıştır. Sağlanan ateşkesin ihlal edilmemesi konusunda uyarılarda bulunan Gül, bölgede barışın mutlaka sağlanacağını, ancak bunun hızlı olmasının tüm taraflar açısından en doğru yol olduğunu ifade etmiştir. İsraili muhatapları ise, Hizbullah'a silah sağlanmasının önlenmesi gerektiğini belirterek İsrail halkının BM ateşkes anlaşmasının uygulanması ile ilgili endişelerini dile getirmişlerdir. Türkiye'nin barış konusunda üstleneceği rol konusunda da, Ankara'nın Ortadoğu'da önemli bir rol oynadığını, bu rolün devam etmesinin kendileri tarafından arzulandığını ifade eden İsraili politikacılar Gül'den, "Türk ordusunun uluslararası güce katılmak üzere bölgeye gönderilmesini istemişlerdir."¹⁷¹ İsrail'deki temaslarının ardından Filistin'e geçen Gül burada görüştüğü Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve diğer yetkililere, kaçırılan İsraili askerlerin ve İsrail hapishanelerindeki tutuklu Filistinli bakan ve milletvekillerinin serbest bırakılması gerektiği düşüncesini tekrarlayarak, Ortadoğu'da yaşananların temelinde Filistin meselesi olduğunu, bu sorun çözülmeden acıların bitmeyeceğini ifade etmiştir.¹⁷²

İsrail'in Lübnan'a yönelik saldırıları Türkiye'de başka bir konuyu da gündeme getirmiştir. Hizbullah'ın kendisini hedef alan saldırıları karşısında, bu örgütün üslendiği Lübnan'a saldıran İsrail'i örnek alarak Türkiye'nin de PKK'nın üslendiği Irak'a yönelik kapsamlı bir operasyon yapması gerektiğini ileri sürenler olmuştur. Ancak bu görüşlere karşı, PKK ile Hizbullah arasında bir bağlantı kurulmasının yanlış olacağı, bu durumda PKK'nın da yanlış şekilde bazı çevrelerde Hizbullah gibi bir direniş örgütü olarak algılanması sonucunun doğabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin İsrail'in yaptığı gibi bir vahşete imza atmak yerine bu ülkeye bir insanlık dersi vermesinin daha doğru olduğu dile getirilmiştir.¹⁷³

¹⁷¹ "İsrail'den Gül'e: Türk ordusu bölgeye gelsin", *Radikal*, 21 Ağustos 2006; "Gül, İsrail Savunma Bakanı Peretz ile bir araya geldi", *Zaman*, 20 Ağustos 2006.

¹⁷² "Dışişleri Bakanı Gül, Filistin Devlet Başkanı Abbas ile görüştü", *Zaman*, 21 Ağustos 2006.

¹⁷³ Semih İdiz, "İsrail'in yaptıkları Türkiye'ye emsal olmamalı", *Milliyet*, 20 Temmuz 2006; Taha Akyol, "PKK ve İsrail", *Milliyet*, 18 Temmuz 2006.

Lübnan Savaşı konusunda Türkiye'de yaşanan bir başka tartışma da Lübnan'da İsrail ile Hizbullah güçleri arasına konuşlandırılacak BM barış gücüne Türkiye'nin katkıda bulunmasının doğru olup olmayacağı meselesi olmuştur. Başta muhalefet partileri olmak üzere asker gönderilmesine karşı çıkan kesimler, Türk askerlerinin çatışmaların içine çekilme riskinin yüksek olduğunu ve İsrail yanlısı olarak değerlendirdikleri 1701 sayılı karar doğrultusunda asıl amaçlanan şeyin Hizbullah'ın tasfiyesi olduğunu, Türkiye'nin komşuları İran ve Suriye'yi rahatsız edecek böyle bir girişimin parçası olmaması gerektiğini söylüyorlardı.¹⁷⁴ Buna karşılık iktidar başta olmak üzere, Türkiye'nin BM Barış gücüne asker göndermesi gerektiğini savunan kesimler, Türkiye'nin çevresindeki gelişmelere seyirci kalamayacağını, uluslararası sistemin aktif bir üyesi olarak hareket etmesi ve Lübnan'da barışın yeniden tesis edilmesine katkıda bulunması gerektiğini, Türkiye'nin böyle bir misyon üstlenmesinin hem Lübnan hem de İsrail tarafından arzu edildiğini ifade etmekte ve Hizbullah'ı silahsızlandırma gibi bir görevle gitmeyeceklerinin altını çizmekteydiler.¹⁷⁵ Başbakan Erdoğan, Hizbullah'ın silahsızlandırılması gibi bir görevin yüklenmesi durumunda Türk askerlerinin derhal çekileceğini açıklayarak Türkiye'nin çatışmalara taraf olmak için değil barışı sağlamak için Lübnan'a asker gönderdiğini açıklamaktaydı.¹⁷⁶

Sonuçta, Lübnan'da görev yapacak BM Geçici Görev Gücü'ne (UNIFIL)¹⁷⁷ Türkiye'nin asker göndermesine ilişkin tezkere 1 Eylül'de hükümet tarafından TBMM'ye sunuldu ve 5 Eylül'de yapılan oylamada 192 ret oyuna karşı 340 oyla kabul edildi.¹⁷⁸ Bu tezkere ile Meclis'in hükümete verdiği izin çerçevesinde ilk Türk askerleri 12 Eylül'de ön inceleme amacıyla Lübnan'daki görev yerine ulaşırken 260 kişilik birliğin gidişi 20 Ekim'de gerçekleşmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁴ "Tezkere kolay geçti", *Radikal*, 6 Eylül 2006; "Baykal, tezkere günü 'hasta olmayı' yasakladı", *Zaman*, 4 Eylül 2006; "MHP: Asker giderse vahşete ortak oluruz", *Zaman*, 21 Ağustos 2006.

¹⁷⁵ "Erdoğan: Barış oturduğunuz yerden korunmaz", *Sabah*, 6 Eylül 2006; Süleyman Kurt, "Bakan Gül: Savaşmak için değil insanî yardım için gideceğiz", *Zaman*, 2 Eylül 2006; "İşte Başbakan'ın Lübnan'a asker gönderme gerekçeleri", *Zaman*, 1 Eylül 2006.

¹⁷⁶ "Erdoğan 'açık' konuştu", *Sabah*, 2 Eylül 2006.

¹⁷⁷ UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) ilk olarak 1978 yılında oluşturulmuştu.

¹⁷⁸ "Tezkere kolay geçti", *Radikal*, 6 Eylül 2006

¹⁷⁹ UNIFIL kapsamında görev yapan Türk askelerinin sayısı daha sonra 993'e ulaşmıştır.

Siyasi İlişkiler

Hamas ziyareti ve İsrail'in Gazze ve Lübnan saldırılarından Türkiye'nin İsrail ile siyasi ilişkileri olumsuz etkilense de, iki ülke de birbirlerine verdikleri önem nedeniyle ilişkilerin belli bir düzeyin altına inmemesine çalışmışlar, karşılıklı olarak gerçekleştirilen ziyaretlerle ekonomik ve askeri alandaki ilişkilerin yanında siyasi açıdan, Türkiye'nin Ortadoğu sorununun çözümü konusunda ne gibi katkılar yapabileceği ve bölgesel sorunlar konusunda iki devletin işbirliği imkânları gündeme gelmiştir.

Ankara'nın izlemiş olduğu "çok boyutlu dış politika" ve "komşularla sıfır problem noktası" ilkelerine dayalı dış politika anlayışından rahatsız olan İsrail tarafı sürekli olarak İran ve Suriye konularını gündeme getirip, bu ülkelere karşı Türkiye'nin politikasını etkilemeye ve kendi çizgisine çekmeye çalışmıştır. Ocak ayında İran konusunda açıklama yapan İsrail'in Ankara Büyükelçisi Pinhas Avivi, İran'ın nükleer silah yapma kapasitesine ulaşmasının herkesin tahmininden çok daha hızlı gerçekleşeceğini ve bu konuda geri dönülmez noktaya ulaşmalarının yıllar değil aylarla ölçüldüğünü iddia ederek, aynı zamanda uzun menzilli füze de yapan ve rejimini ihraç etmeye çalışan Tahran'ın bölge için önemli bir tehdit oluşturduğu yönündeki İsrail görüşünü tekrarlamıştır. Avivi, nükleer silahlara sahip olan İran "hepimize tepeden bakma şansını elde edecek"¹⁸⁰ ifadeleriyle Türk yetkilileri korkutup İsrail'in çizgisine çekmeye çalışırken aslında, çok uzun süredir bu tür silahlara sahip olan ülkesinin bölgedeki diğer ülkelere yönelik "tepeden bakışı" nı yansıtmaktaydı.

Pinhas Avivi aynı açıklamasında, Ahmedinejad'ın, ülkesinin nükleer çalışmaları ve İsrail'in yok edilmesi konularındaki sözlerine ilişkin Türkiye ile tamamen aynı düşündüklerini de ifade ettikten sonra, Tahran'ın Yahudi karşıtı girişimlerine karşı bütün ülkelerin İran'daki temsilcilerini çağırıp bunun ne kadar tehlikeli bir adım olduğunu anlatması gerektiğini belirtmiş ve Türkiye'den hiç kimsenin de böyle bir girişime katılacağına inanmadığını dile getirmiştir. Avivi ayrıca, ülkesinin İran konusunda Türkiye'nin çabalarından tamamen memnun olduğunu da eklemiştir.¹⁸¹

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/UluslararasıKuruluşlarlaİlişkiler/BM/

¹⁸⁰ Utku Çakırözer, "Yüzde 100 memnunuz", *Milliyet*, 19 Ocak 2006.

¹⁸¹ a.g.h.

İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Mordehai Amihai de Ocak ayı sonunda katıldığı bir sempozyumda Avivi'ye benzer açıklamalar yapmıştır. Türkiye'nin İran ve Suriye ile ilişkilerine saygı duyduklarını belirten Amihai, ancak bu ilişkilerin Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini etkileyebileceğini ve gelecekte zor durumlara yol açabileceğini ifade ederek¹⁸² aslında ülkesinin bu ülkelerle Türkiye arasındaki ilişkilerden rahatsız olduğunu göstermiştir.

Türkiye izlediği çok boyutlu dış politika çerçevesinde, bir yandan İsrail ve ABD ilişkilerinin komşuları İran ve Suriye ile ilişkilerine zarar vermesini önlemeye çalışırken, bir yandan da Tel Aviv ve Washington'u çok fazla rahatsız etmemeye çalışmış, yani bir denge politikası izlemiştir. Bu çerçevede, İran ile ekonomik ve güvenlik alanlarında ilişkilerini sıkılaştırırken, bir taraftan da bu ülkeden gelen İsrail'i hedef alan açıklama ve girişimlere karşı eleştirel yaklaşımdan geri durmamıştır. Dışişleri Bakanlığı bu bağlamda 15 Aralık'ta, Tahran'da 11-12 Aralık 2006 tarihlerinde düzenlenen 'Yahudi Soykırımı: Küresel Perspektifler' konulu konferansa ilişkin olarak yaptığı açıklamada, "Yahudilerin II. Dünya Savaşı sırasında uğradığı soykırımın insanlığın vicdanını yaralamış tarihsel bir olgu niteliği taşıdığını ve işlenen bu insanlık suçunun uluslararası hukuk tarafından da tespit edildiğini belirterek, Türkiye'nin bu tarihsel olgunun sorgulanmasına yönelik girişimleri yersiz bulduğunu ve bu tür çabaları endişe ve üzüntüyle karşıladığını" ifade etmiştir.¹⁸³

Filistin-İsrail sorununun çözümüne ilişkin barış süreci konusunda Türkiye 2006 yılında da, barış yönünde atılan adımları desteklerken barışa engel teşkil eden İsrail ya da Filistin saldırılarını kınamıştır. AKP hükümetinin iktidara geldiği günden beri, bu sorunun çözümü konusunda Türkiye'nin daha fazla inisiyatif üstlenmesi ve iki tarafla da iyi ilişkilerini kullanmak suretiyle bir arabulucu olarak kendini kabul ettirme yönündeki arzusu 2006 yılında da kendisini göstermiş, İsrail tarafının bu konudaki isteksizliğine rağmen Ankara arabulucu olabileceğini her fırsatta dile getirmiştir. Özellikle Hamas'ın, Filistin'deki seçim başarısının ardından daha ılımlı bir yol izleyeceğine inanan Başbakan Erdoğan, Ocak sonunda katıldığı Dünya Ekonomik

¹⁸² Tahsin Aksu, "İran-Suriye ilişkilerimizi etkileyebilir", *Milliyet*, 27 Ocak 2006.

¹⁸³ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "15 Aralık 2006, Tahran'da 11-12 Aralık 2006 Tarihlerinde Düzenlenen 'Yahudi Soykırımı: Küresel Perspektifler' Konulu Konferans hk.", 15 Aralık 2006.

Forumu toplantısında bu konuda gelen sorular üzerine, Filistin seçim sonuçlarına herkesin saygı duyması gerektiğinin altını çizdikten sonra, Hamas'ın İsrail'i tanıma, İsrail'in de seçim sonuçlarını kabullenme konusundaki katı tutumlarından vazgeçmesi gerektiğini, Türkiye'nin tarafları bir araya getirme noktasında arabuluculuk görevini üstlenmeye talip olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁴

Türkiye bu arabulucu rolünü oynamasını mümkün kılacak şekilde, bölgedeki şiddete karşı çıkan politikaları çerçevesinde, 17 Nisan'da Tel-Aviv kentinde gerçekleştirilen, 9 kişinin ölümü ve 40'dan fazla kişinin yaralanmasına neden olan intihar saldırısı, Dışişleri Bakanlığı tarafından 18 Nisan'da yapılan basın açıklamasıyla şiddetle kınanmıştır. Saldırıda yaralanan iki Türk vatandaşından birinin olay yerinde, diğerinin de hastanede tedavi edildiğini de duyuran Bakanlık yetkilisi, "Bakan Gül'ün saldırı üzerine İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni'yi arayarak, saldırıdan duyduğu üzüntüyü bildirdiğini, hayatını kaybedenler için taziyede bulunduğunu ve yaralılara acil şifalar dileğini" de bildirmiştir. Açıklamada ayrıca, bölgede şiddeti yeniden tırmandırmaya çalışanlara fırsat verilmemesi için tarafların sağduyulu ve dikkatli davranmaları çağrısında bulunulmuştur.¹⁸⁵

İsrail Dışişleri Bakanı Livni'nin Mayıs ayı sonunda Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretteki en önemli gündem maddelerinden birisi Filistin sorunuuydu. Dışişleri Bakanı Gül, görüşme sonrasında yaptığı açıklamada, İsrail-Filistin ihtilafında en iyi çözümün iki devletli formülden geçtiğini, bu konuda kılavuzun ise Yol Haritası ve BM belgeleri olduğunu ifade ederek, Hamas'ın iktidara gelmesinden dolayı Yol Haritası'nı tek taraflı olarak attıkları adımlarla izlediklerini söyleyen İsrail Dışişleri Bakanı'na itiraz etmiş ve çözümün karşılıklı atılacak adımlarla mümkün olacağını altını çizdikten sonra, bu konuda Türkiye'nin elinden gelen her türlü desteği vermeye hazır olduğunu tekrarlamıştır.¹⁸⁶ İsrail Dışişleri Bakanı Livni de iki devletli çözümden yana olduklarını, Filistin'deki seçimleri bir terör örgütünün kazandığını ancak Hamas'ın yaptığı hatalar nedeniyle Filistin halkını cezalan-

¹⁸⁴ Meral Tamer, "Erdoğan, İsrail ile Filistin arasında arabuluculuğa talip", *Milliyet*, 28 Ocak 2006.

¹⁸⁵ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail'in Tel Aviv Kentinde 17 Nisan Günü Meydana Gelen Terörist Saldırının Kınanması hk.", 18 Nisan 2006.

¹⁸⁶ "İsrail-Filistin ihtilafında en iyi çözüm iki devletli çözüm", *Zaman*, 29 Mayıs 2006.

dırmak gibi bir niyetleri olmadığını¹⁸⁷ ifade ederek Filistin'e yapılan ekonomik yardımların doğrudan Hamas'ın eline geçtiğini ve terör eylemleri için kullanıldığını iddia etmiştir.¹⁸⁸

Gül-Livni görüşmesi ardından yapılan basın toplantısında gündeme gelen konulardan bir diğeri İran'ın nükleer çalışmaları ve Ortadoğu'daki nükleer silahlardı. Dışişleri Bakanı Gül, bu konuda gelen bir soruya verdiği cevapta, Türkiye'nin nükleer silahların yayılmasına kesinlikle karşı olduğunu ve nükleer teknolojinin sadece barışçıl amaçlarla kullanılmasını desteklediğini ifade etmiştir. Ortadoğu'da nükleer silah sorununun sadece İran'la ilgili olmadığını vurgulayan Gül, örneğin İsrail'in de Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşmasına (NPT) taraf olmadığını dile getirerek, İran'ı kastederek, bu anlaşmayı imzalayan devletlerin de, bütün şartlarını yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiş ve Türkiye'nin Ortadoğu'yu nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge olarak görme arzusunda olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁹ İsrail Dışişleri Bakanı ise, İran'ın birkaç yıl içinde nükleer silaha ulaşacağını ve tüm bölge için tehdit olacağını iddia ederken, bir gazetecinin kendisine yönelttiği "İsrail de nükleer silah konusunda hiçbir uluslararası sözleşmeye uymuyor, imzalamayı düşünüyor musunuz" şeklindeki soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir.¹⁹⁰

İsrail Dışişleri Bakanı ile görüşen Başbakan Erdoğan da, Filistin sorununun çözümü için Yol Haritası çerçevesinde tarafların bir an önce masaya oturması gerektiğini, tek taraflı davranmak yerine müzakere yolunun seçilmesinin çözümü getireceğini ifade ettikten sonra, İsrail'in insani yardımları kesmek suretiyle Filistin halkını cezalandırmaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹¹ Gerek Erdoğan ve gerekse Gül, Türkiye'nin Filistinliler için gönderdiği insani amaçlı yardımların bölgeye ulaştırılması konusunda İsrail'le işbirliğinin çok önemli olduğunu belirterek, Livni'den, Filistin'in kesilen vergilerinin iade edilmesini ve bankaların para transferine yeniden izin verilmesini istemişler, ancak ekonomik ve askeri yaptırımlarla Hamas hükümetini dize ge-

¹⁸⁷ Ancak gerek İsrail ve gerekse ABD ile diğer Batılı devletlerin Filistin seçimleri sonrasında uyguladıkları politikanın, Hamas'ı iktidara getiren Filistin halkını cezalandırmaya dönük olduğu ve Filistin'i bir iç savaşa sürüklediği görülmüştür.

¹⁸⁸ "İsraili Bakan Ankara'da", *Sabah*, 29 Mayıs 2006.

¹⁸⁹ "Gül: Türkiye nükleer silahların yayılmasına karşıdır", *Sabah*, 29 Mayıs 2006.

¹⁹⁰ Serkan Demirtaş, "Ankara'dan İsrail'e itiraz", *Radikal*, 30 Mayıs 2006.

¹⁹¹ Utku Çakırözler ve Abdullah Karakuş, "Gül: Diyalogsuz olmaz", *Milliyet*, 30 Mayıs 2006.

tirmeye odaklanmış İsrail hükümetinin bakanından bu konuda olumlu yanıt alamamışlardır.¹⁹²

Gerek Filistin sorununun çözümüne ilişkin izlenecek yol konusunda, gerekse İran'ın nükleer çalışmaları konusunda tarafların görüşleri arasında farklılıklar olmasına ve özellikle Hamas hükümetine ve Filistin halkına yönelik yaptırımlar konusunda ciddi görüş ayrılıklarına rağmen Livni'nin Türkiye'deki temaslarında, taraflarca sürekli olarak Türk-İsrail ilişkilerinin çok iyi olduğu vurgulanmış, hatta İsrail Dışişleri Bakanı, "aynı demokratik değerlere sahip Türkiye ve İsrail'in, bölgeye daha iyi bir gelecek getirmek için aynı doğrultuda yürüdüğünü" ve iki ülkenin "bu vizyonu uygulamak için yeni bir ortam yaratabilmek açısından gerçekten mükemmel ilişkilere sahip" olduğunu ifade etmiştir.¹⁹³

Livni'nin Ankara ziyaretinde Türk-İsrail ilişkilerinde öne çıkan konular bundan bir hafta sonra gerçekleşen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in İsrail ziyaretinde de gündemi oluşturmuştur. 7 Haziran tarihinde İsrail'e giden Sezer burada İsrail Cumhurbaşkanı Moşe Katsav ve Başbakanı Ehud Olmert ile yaptığı görüşmelerde, Türkiye ve İsrail ulusları arasında 500 yılı aşkın bir tarihsel dostluk bağı bulunduğunu ve iki ülke arasındaki bu çok yoğun ve sıkı ilişkilerin bölgenin barış ve güvenliğine katkıda bulunduğuna inandığını açıkladı. Filistin sorununun çözümü konusunda, Ortadoğu'da kalıcı barış ve istikrarın sağlanması için bu sorunun hakça çözülmesinin zorunlu olduğunun altını çizen Sezer, BM Güvenlik Konseyi kararları ve Yol Haritası doğrultusunda yürütülecek görüşmelerle iki devletli bir çözüme ulaşılmasının en doğru yöntem olduğunu ifade etmiştir. Sezer ayrıca, İsrail tarafının soruna barışçı bir çözüm bulma çabaları çerçevesinde Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile diyalogu sürdürme kararlılığından memnuniyetini dile getirip, aynı gezi kapsamında bir gün sonra Abbas ile yapacağı görüşmede barış sürecinin tekrar canlandırılması konusunda telkinde bulunacağını ifade etmiştir.¹⁹⁴ Katsav'ın, Hamas'ın Türkiye'ye davet edilmesi konusunu açması üzerine Sezer, "Hamas temsilcilerini devlet davet etmedi, Siyasi parti davet etti. Hamas'ın görüşlerini değiştirebileceği ümidini taşıyorlar-

¹⁹² Serkan Demirtaş, "Ankara'dan ..."

¹⁹³ "İsraili Bakan Ankara'da", *Sabah*, 29 Mayıs 2006.

¹⁹⁴ "Sezer'den İsrail'de çözüm önerisi", *Zaman*, 7 Haziran 2006.

muş ama gelişmelerin bu yönde olmadığı gözleniyor" ifadeleriyle bu konuda sorumluluğu AKP'ye atmıştır.¹⁹⁵

İsrail tarafından İran'ın nükleer çalışmalarının gündeme getirilmesi üzerine, Cumhurbaşkanı Sezer, "İran'ın barışçıl bir nükleer program takip etmesine kimsenin söyleyebileceği bir şeyin olmayacağını, ancak bundan farklı bir istikamete kayması halinde bunun bölge için ilave risk teşkil edeceğini ve bölgenin böyle bir riski kaldıramayacağını" vurgulayarak, Tahran'ın nükleer programını Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın denetimine tabi tutmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁶

İsrail Cumhurbaşkanı Katsav da, Sezer'in ziyaretinin iki ülke arasında var olan güçlü ve istikrarlı ilişkiler ile iki halk arasında bulunan dostluk ilişkilerinin simgesi olduğunu ifade ederek, "İsrail'in Türkiye'yi bir müttefik ülke olarak gördüğünü, her iki ülkenin çıkarları ve bütün bölge için bu karşılıklı işbirliğinin çok önemli olduğunu ve Türk-İsrail ilişkilerinin karşılıklı çıkarlardan öte evrensel insani değerlere, demokratik değerlere ve bölgeye istikrar kazandırmak gerektiği inancına dayandığını" belirtmiştir. Katsav ayrıca, Türkiye'nin sadece güçlü demokrasi geleneği ile değil, aynı zamanda bütün bölge yararına gerçekleştireceği reformlarla da dünyaya bir örnek teşkil ettiğini ve Türkiye ile İsrail arasında ekonomik, siyasi, ticari ve kültürel alanları da içine alan çok kapsamlı ve geniş bir işbirliğinin var olduğunu ifade etmiştir. İran konusunu da gündeme getiren Katsav, bu ülkenin nükleer çalışmalarının bütün bölge için bir tehdit oluşturduğu yönündeki İsrail görüşünü tekrarlamıştır.¹⁹⁷

İsrail'deki temaslarının ardından 8 Haziran'da Filistin'e geçen Cumhurbaşkanı Sezer, Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile yaptığı görüşmede, Türkiye ile Filistin arasında köklü bir tarihe ve ortak kültürel değerlere dayanan sağlam ve özel ilişkiler bulunduğunu vurgulayarak, Türkiye'nin Filistin halkına ve haklı davasına yönelik açık ve içten bir tutum içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Filistin sorununun çözümüne ilişkin olarak, İsrail'de söylediği görüşlerini tekrarlayan Sezer, sorunun çözümünde Yol Haritası'nın temel alınması gerektiğini belirterek Türkiye'nin, "İsrail ile uluslararası tanınmış

¹⁹⁵ Önder Yılmaz, "Sezer'e alkış!", *Milliyet*, 8 Haziran 2006.

¹⁹⁶ "Sezer, İsrail-Filistin diyalogundan memnun", *Zaman*, 7 Haziran 2006.

¹⁹⁷ "Cumhurbaşkanı Sezer İsrail'de", *Sabah*, 7 Haziran 2006.

sınırlarda, yan yana, barış ve güvenlik içinde yaşayacak, bağımsız Filistin devletinin kurulmasını” arzu ettiğini dile getirmiştir. Filistin’deki tüm siyasal grupların gerçekçi bir yaklaşımla birlik içinde davranması gerektiğinin altını çizen Sezer, Türkiye’nin Filistin halkının sıkıntılarının hafifletilmesi için elinden gelen çabayı ve Filistin halkının gereksinimlerinin karşılanması için bugüne dek yaptığı yardımları sürdüreceği sözünü vermiştir.¹⁹⁸

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas da, Türkiye ile Filistin arasındaki iyi ilişkilerin geliştirilmesi çerçevesinde gerçekleşen ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra, Türkiye’nin, başkenti Kudüs olan bir Filistin Devleti kurulması yönündeki desteğine teşekkür ederek, Ankara’nın bu yapıcı tutumunu ve soruna barışçıl çözüm bulunması yönündeki sürekli desteğini takdir ettiklerini ifade etmiştir. Türkiye’nin bölge açısından örnek alınacak bir ülke olduğunu ve geçmişten beri yapıcı rolüyle bölgeye katkıda bulunduğunun altını çizen Abbas, bölge ülkeleriyle dengeli bir dış politika yürüten Türkiye’nin, bölge barışına büyük katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁹

20 Ağustos’ta İsrail ve Filistin’e kısa bir ziyaret gerçekleştiren Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün gündeminde İsrail’in Lübnan saldırısı vardı, ancak bu ziyaret sırasında görüştüğü İsraili ve Filistinli yetkililere, Ortadoğu’daki istikrarsızlığın temelinde Filistin sorunu olduğunu ve bu sorun çözülmeden bölgede yaşanan çatışma ve acıların devam edeceğini aktaran Gül, “bölgeye eninde sonunda barışın geleceğini, ancak bunun hızlı ve kalıcı olmasının” bütün tarafların yararına olacağını ifade etmiştir.²⁰⁰

Türkiye İsrail ve Filistin arasında izlediği bir denge politikası temelinde sorunun çözümü konusunda kendi etkisiyle orantılı adımlar atarken, bir yandan da Filistin ya da İsrail tarafından gelmesine bakmadan, barış yolunda atılacak adımları sekteye uğratabilecek girişimleri eleştirmeye devam etmiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanlığı 3 Kasım’da yaptığı bir açıklamada, Kasım ayı başında İsrail tarafından

¹⁹⁸ “Sezer: İsrail-Filistin anlaşmazlığı yol haritası çerçevesinde çözümlenmeli”, *Zaman*, 8 Haziran 2006.

¹⁹⁹ “Sezer, Filistin lideri Abbas ile görüştü”, *Sabah*, 8 Haziran 2006.

²⁰⁰ “Gül İsrail Başbakanı Olmert ile görüştü”, *Sabah*, 20 Ağustos 2006; “Dışişleri Bakanı Gül, Filistin Devlet Başkanı Abbas ile görüştü”, *Zaman*, 21 Ağustos 2006.

Gazze Şeridi'nde girişilen ve aralarında çocukların da bulunduğu çok sayıda masum insanın hayatını kaybetmesine neden olan saldırıları üzüntüyle karşıladığını ifade etmiştir: "Ortadoğu'da şiddetin sona erdirilmesine ve diyalog ve uzlaşının artık hâkim kılınmasına kuvvetle ihtiyaç duyulan bir dönemde bu tür eylemlere devam edilmesi uluslararası toplumun bölgede yeni bir barış dinamiği oluşturulması yönündeki yoğun çabalarına yardımcı olmamaktadır. İsrail'i barış zeminini daha da zedelemekten ve Filistin halkının sıkıntılarının ağırlaşmasına yol açmaktan başka hiçbir amaca hizmet etmeyen bu operasyonlara son vermeye davet ediyoruz."²⁰¹

İsrail'in sivilleri de hedef alan saldırılarının devam etmesi üzerine Dışişleri Bakanlığı 8 Kasım'da yeni bir açıklama yaparak, Türkiye ve uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından yapılan uyarılara rağmen İsrail'in Gazze Şeridi'nde ağır silahlar da kullanarak gerçekleştirdiği saldırılarda 18 suçsuz sivilin daha hayatını kaybetmesini ve onlarca kişinin yaralanmasını "derin bir teessürle" karşıladığını belirtmiştir. İsrail'in kendi topraklarını hedef alan roket atışlarına karşılık orantısız ve ayrımsız güç kullanımının bölgede kalıcı güvenlik ve istikrar sağlanmasına hizmet etmediğinin, aksine, barış çabalarına darbe vurmak suretiyle Ortadoğu'daki ortamı olumsuz bir şekilde etkilemeye devam ettiğinin ve şiddet sarmalını körükleyerek barış içinde bir arada yaşama umutlarının gerçekleşmesinin belirsiz bir tarihe ertelenmesine yol açtığına da vurgulandığı açıklamada İsrail, masum insanların ölümüne yol açan ve barış sürecine darbe vuran operasyonlarına son vermeye çağırılmıştır.²⁰²

Her iki açıklamada da görüleceği gibi, İsrail'in bu saldırgan eylemlerini "kınamak"tan kaçınan ve sonuçları konusunda "duyduğu üzüntü veya teessürü" dile getirmekle yetinen Dışişleri Bakanlığı, barış konusunda atılan adımlardan duyduğu memnuniyeti de zaman zaman yaptığı açıklamalarına yansıtmıştır. Bu çerçevede, 29 Kasım 2006 tarihinde bir açıklama yayınlayan Bakanlık, İsrail ve Filistin Ulusal Yönetimi arasında ilan edilen ateşkesin hemen ardından İsrail Başbakanı Ehud Olmert'in, 27 Kasım 2006 günü İsrail Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Filistin tarafıyla diyalog ve uzlaşma yönünde bir irade

²⁰¹ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail'in Gazze Şeridinde Sürdürdüğü Operasyonlar hk.", 3 Kasım 2006.

²⁰² Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail'in Gazze'deki Operasyonları hk.", 8 Kasım 2006.

ortaya koymasını memnuniyetle karşıladığını ve karşılıklı olarak atılacak güven artırıcı adımlarla barış müzakerelerinin canlandırılmasını sağlayacak bir dinamik oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu aşamada, ateşkesin titizlikle korunmasının büyük önem taşıdığını ifade eden Ankara, tarafları bu konuda azami özeni göstermeye çağırılmış ve "Türkiye'nin, İsrail-Filistin uyuşmazlığına adil, kapsamlı ve kalıcı bir çözüm bulunması amacıyla yürütülen uluslararası çabalara aktif desteğini sürdüreceğini" tekrarlamıştır.²⁰³

Aynı şekilde, Ehud Olmert ile Mahmud Abbas'ın barış görüşmeleri için yeniden biraraya gelmelerini 25 Aralık tarihinde yaptığı açıklama ile destekleyen Dışişleri Bakanlığı, görüşmede tarafların Filistin halkının sıkıntılarının hafifletilmesi amacıyla bazı somut adımlar atılmasına karar vermelerini ümit verici bulduğunu ve bu bağlamda, İsrail'in askıya aldığı Filistin'e ait vergi gelirlerinin bir kısmını serbest bırakmak ve hareket serbestisi konusunda Filistin tarafına kolaylıklar sağlamak yönündeki açılımlarının doğru yolda atılmış adımlar olduğunu ifade etmiştir. Bu adımların kaçırılan İsraili askerinin ve Filistinli mahkumların serbest bırakılması ve Filistin'de bir Ulusal Birlik Hükümeti kurulmasını kolaylaştırmasını beklediğini belirten Türkiye, barış sürecinin canlandırılması için uygun siyasi zeminin ancak Filistin'de kamu düzeninin ve toplumsal uzlaşmanın sağlanmasıyla oluşturulabileceğinin altını çizmiştir.²⁰⁴

²⁰³ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail Başbakanı Ehud Olmert'in 27 Kasım 2006 günü Knesset'de Yaptığı Konuşma hk.", 29 Kasım 2006.

²⁰⁴ Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, "İsrail Başbakanı Ehud Olmert ile Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'ın Bir Araya Gelmeleri hk.", 25 Aralık 2006.